

СПОРТ

Долакха-Юртарча латархоша
13 майдилг яьккхар Нохчий
республике яхъаш дIахьош

16

УНАХЦИЕНО

«Даьхен лорабой» ганз
терко еш я, цIийоацар
оала лазар дарий

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

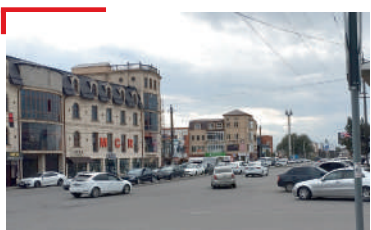
№5 (12732)
Саькура
бутт,
12 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

КХЕРАМЗЛЕ

Наькъашкара хьал
метгадооладара тIехьа
къахьегаш ба мехка
тахан

5

ЮРТБОАХАМ

ГІалгІайчен юртбоахам
ший таронаш тоаеш ба

6

КЕРДА БОКЪОНАШ

Юкъарлон палате
кхетаче дIайихьар
Минюста болхлоша

7

ЙОАЗОНХОЙ

Чахкенаькъан СаIида
кхоллама никъ бовз
мехка

10

МОХК БОВЗАР

Россе бахархой довзаш
ба ГІалгІайчен вахар

11

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Мехкахой хьашташ

ГІалгІайчен Кулгалхочо нах тIаййцар,
цар хаттарашка ладийгIар

2

Керда ноахал

ГІалгІайчено
сатувс; хьинар
долаш,
лелалуш бола
кагирхой
хьалкхерга

8

ГІалгІай метта деза денош

Къаман дош эггара бочагІа да

Іарчакханаыкъан Сали

Тахана ГІалгІай республике дІадолалуш да наына метта 10 ди. Ший къам, да-нана, хъамсара мохк безача сага; цул сийрдагІа а хозагІа а цІай хила йиш яц. Укха-за дагаух эІамига волаш нанас даьха ага иллеш, эг-гара хьалха аьнна «нана» яха дош, ишколера хьа-денна «Абат», дагахьа Іомаяь хьалхара байт, кхы а массагІа да уж.

Цу денна наьаболхаш, цхьацца кхетаченаш чакхъа-ха лаьрхІад ишколашка деша-ча бераша, университета сту-денташа, йоазонхоша, журна-листаша. Къаьстта а дика хетар цу итт дийнахьа ГІалгІай мас-сайолча фусамашка алха къа-ман мотт мара ца бувцаре. Белгалъаьча моттигашта юкье да йоазонхошцара, журнали-сташцара вІашагІххетараш, ли-тератураца дувзаденна кино-фильмаш, сочиненеш, байташ ешарий яхьаш, иштта кхыйо-ла лоархІаме моттигаш. Эгга-ра дикагІа хургдар цу 10 дий-нахьа цхьанна дешархочо наына меттах, литературах «2» ца йо-аккхаре.

Къаьстта хоза хетаргдар цу деношка вай хъакимаша мел дувца къамал наына меттала хилча, цхьадола балха каьхаташ цу меттала яздыча. Из чІоагІа ловш хиннав вай метта йоа-зув кхелла вола Малсаганаы-къан Кураза Зоврбик. Цо из хо-захета яьхадац, цунна гаьннара гуш хиннад ГІалгІай меттах фу хургда. Тахан театраша увттаеш йола спектаклаш къаман мотт боаржабеш хургйоацилга ховш хинначох тара да цунна. «Хану-ма», «Дегаза боабашка кІориг», «ЦІе кийнг», дуккха кхыраш къаман мотт, культура, лите-ратура, театр дегІакхувлаш яц. Уж геттара дика товш а тІаэцаш а хургьар эрсий театро оттай-ича, хІаьта ГІалгІай театро от-таераш къаман йоазонхой пье-саш хила езар аьнна хет. Цар дегІакхувларгьар лекъа яла йо-алла вай драматурги. Из ала йиш я вай ашарий дуненах. ХІанз Гарри Поттера мукъамаш даха болабеннаб вай ашар-хой, кастта «Битлз» мукъа-машка баргбац ала а дац. Дика хетар-кх къаман ашарий ис-кусство дегІухаргьар доре. Литература-м ГІалгІайдар дезац, йоах, эрсий метта-ла язде. Цудухьа арадувлараш метта хІама тоаду книжкаш дац, из толхадараш да.

Беррига республикера ба-хархой цу сийрдача цІайца, наына метта деношца даькъа-лабувца лов. Наына мотт бо-ацаш ма дусалда шо цІаккха, кхыдола метташ-м мичча хана а короргда шоана, бакъда наына мотт бицлойя дІадаргда, дицлургда вай деррига къам. ТІаккха вайх хьахургда эрсий, черсий, ГІумкий, ингалсаш, амма ГІалгІай-м хургдац вайх. Из диц ца дика хетар сонa эІамигачо а воккхачо а.

ГІалгІайчен Кулгалхочо нах тІаййцар, цар хаттарашка ладийгІар

Султиганаыкъан Йоакъап

ГІалгІай Республикан кул-галхочо Келаматанаыкъан Махьмуд-Іаьлас «ЦаІ йолча Россе» парте кхетаченаш еча нах тІаййцар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка кулгалхочун зарбан болх ле-лабераша.

Цун кхетаче хилар Йоккха-ча Ачалкхен, Магаса, Наьса-рен бахархошца, царна къув-лача хаттарашка ладийгІар, хІарадар белгал а деш, царца дувзаденна лоархІаме декха-раш тІадаьхкар.

Хьалхара хаттар дар Йок-кхача Ачалкхен бахархой цІерах Чопанаыкъан Руслан-на. Цар дех къаьнара хин тур-баш хувцар, Карл Маркса ура-мах никъ тоабар. Минэнергос яхачох, хин турбаш хувцар-гья 2026 шу чакхдалале, цул тІехьагІа МагІалбика кхален наькъа ганза таронах наькъаш а тоадергда.

СВО ветерана Хьулахой Ру-стама дийцар республикан Кулгалхочунга Наьсар-Керт-ча Вокзальни урамах нийслу-ча кхоачамбоацарех. ДогІаш дийлхача из никъ бохабу, цу тайпара цІен а кхерам болаш да из. Мехкадас тІадиллар Наьсарен администрацена, карарча шера маьтсела бутт

дІабалале из дехар кхоачаш-дар, цига никъ юбиллар. Цул совгІа, юрта спортивни майда а я эшаш.

Ашарий ишкола хьехархо-ша Шодажанаякъан Зарас, Галай Беллас хьалхадаьккхар Магасе искусствай берий ишкол хьалгьар. ГІР культу-ран Министерствос кийч-деш да федеральни субси-ди эцара каьхаташ. Из хьалъе йоалаергья 2027 шера. Из кхувш йоагІаца тІехьен кхол-

лам дегІакхувлара дика майда хургья.

Макшарипа Махьмуд-Іаьлас терко тІайохийташ ладийгІар Буро кІалхарча Оздой Іалаудинага. ХьалхагІа цо ший хаттар деннадар, «Нахацара къамаьл» яха телепередача дІахьоча хана. ХІанз цо къаь-стта тІахьийхар из хаттар къо-астадара. Цун дехар дар, Аф-ганистана Герат оалача мотти-га юхе тІом латташ турпалал гойтача 101-ча мотострелкови

біун командира Оздой Хамат-хана Іумара турпалхочун цІи а, иштта доагІаш дола тІема совгІат а далар. Из чу а лоа-цаш, республикан ТІема ко-миссариата эшаш дола каь-хаташ кийчду РФ герзаш-царча низий Министерстве дІадахьийта.

Иштта ГІР Кулгалхочо аьлар, республикан Наьсаре е Наьсарен кхале біухой- афган-ций сийлен Аллея хьакхолла-ра эшар кийчде, аьнна.

ДІахойодача хана кхоачашде дезача керттерчарех дийцар мехка

Султиганаыкъан Йоакъап

Республикерча Кабмина доакъашхошца аргІанара кхетаче дІайихьар вай мех-кадас Келаматанаыкъан Махьмуд-Іаьлас. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша.

«Керда ГІишлош хьалгья-

рах, къаман проекташ йо-аржаярах, 2027-ча шерар-ча лоархІамеча ГІулакхашка кийчо ярах дийцар кхета-че. Цу юкье да республи-кан 35 шу дизар а. Белгал-де деза, дІадахача 2025-ча шера мехка ГІишлошгьяра балхашца, иштта кхыдол-ча оагІонашца дикка толам хиннилга.

Бакъда дІахо кхоачашде дезараш а кІезига дац, дер-рига а боагІаца боараме чакхдаккхара тІехьа къахье-га дезаш да вай», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаы-къан Махьмуд-Іаьлас.

ДІабихьача балха юкье я республикан 35 шу дузача хана хьаелла езаш йола мот-тигаш. Цар чулоац культу-

рацара, дешарцара, вахара оагІонцара, иштта кхыйола проекташ.

Мехкадас теркалдир, ерри-гача моттигий болх йиллача хана, боагІаца боараме чак-хбаьккха хила безилга. Таха-нарча хано дІадеххача тай-пара, бахархошта паргІато еш, беркате хила еза еррига моттигаш.

Полице болхлоша эша мухь бахьийтар российски блухошта

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгIай Республикан МВД даькъ тIа, укх деношка гуманитарни мухь кийчбир СВО дакъа лоацарашта дIабахьийта, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан бокьонаш лораераша.

«Бокьонаш лораераша Россее герзашцарча низий Министерствон 503-ча блун дехарах, тIема декхараш кхоачашдара эшаш бола мухь дIабахьийта кийчбир: бензинаца леладу генератораш, рацеш, «Булат» яхадрон йоагIий хоам беш дола гIирсаш, йовхал лоатторгаш, кхоллараш», - аьлар хоамо.

Вай Даьхе лораеш латтарашта керттара эшар - мухь ший ханнахьа дIакхачийтар. «Халкъа Фронта» моттигерча дакъа низаца, из дIакхоачаргба Запорожски оагIон тIа.

«Вай мехкахоша-кагийча наха тахан сица лораю Даьхе, кхыча ерригача мотти-

гий блухоща цхьана. Вайна дика ховш да, котало яккхара къахьега деза хьал-

харча мугIарашка санна, цун юкъамоттиге а. Цудухьа вай, Российски Федераци эзараш болча бахархоша санна, хьаллоац блухой цу тайпарча гуманитарни новкъосталца. Аз тахан баркал оал цу хьала юстара боацача наха. Цар гаргайоалаю котало, царех хIаравар турпал ва. Шоай зIамига Даьхе дагайоха бахьан да царна гуманитарни новкъосталца. Вай йоаккхаргья котало, моастагIа эшавергва. ЦIаькхаз баркал хилда новкъостал гулдеш дакъа лаьцарашта», - аьлар ГалгIай Республике ГIолла волча чурча ГIулакхий министр Котов Владимира, цу болама лоархIамах дувцаш.

ГалгIай Республике ГIолла йолча МВД ветераний Кхела кулгалхочо Котанаькъан Мухьмад-Сале аьлар, тахан тIема мугIарашка латтараш шоай гаргара, кхоачара нах ба, цудухьа бокьонаш лораерий ветеранаша цу тайпара новкъостал гулдеча хана даим новкъостал ду, денал долча российски блухошта.

ЦIаькха а белгалду, СВО дIайолаеннача хана денз, вай мехко массайолча оагIорахьара хьаллоац блухой, цар дезал. Республико дукхаза а даьд гуманитарни новкъостал, вай мохк лорабеш латтача турпалхошта дIакхачийтаб из мухь. Из болх дIахо дIахьош а ба.

Илдарха-ГIалан
18 сага гIо дир
Iаьдало

Гаьгенаькъан Мартина

Илдарха-ГIалан 18 сага ахчанца гIо дир шахьара Iаьдало. Цу тайпара ГIулакх кхоачашде лаьрхIар вахара-лелара комиссе карарча шера хьалхара дIахьош хиннача кхетаче.

«Кхетаче дIахьош, шахьара кулгалхочун ГIончас Йовлой Тимура ший новкъосталца техкар, доал деча даькъ тIарча 18 вахархочун дехараш. Царех 9 ахчанцара гIо дехаш дар, арахьа дарба де баха везаш хиларца дувзаденна, 6 - дукха дарба деш хиларах молхаш эца гIо дехаш, 3 - халача хьалашка боахкача дезалашта новкъостал дар дехаш. Кхадж тесса, комиссе доакъашхоша лаьрхIар царна гIо де», - аьлар мэре зарбан болх лелабеча Кхорахой Мурада.

ГалгIай мехка
дIахьу тIема
герз кхосса
Iомабар

Гаьгенаькъан Мартина

Саькура бетта 4-ча дийнахьа, ГалгIайчен Эбарга-Юрта дIадоладир тIема герз кхосса Iомабалар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага Илдарха-ГIалан мэре зарбан болх лелабераша.

«Дагадоаца хатар циганийслургдоацаш, Шолжа кхален Iаьдало бахархошка цу даькъ тIа цахилар дех. Iомабалар хургда 9.00 даьлча дIаболабенна 14.00 сахьат даллалца, иштта 16.00 сахьат даьлча дIаболабенна шоллагIча дийнахьа 03.00 сахьат даллалца. АргIанара Iомабалар дIахьоргда 04.02, 05.02, 06.02, 09.02, 10.02, 11.02, 12.02, 13.02, 16.02, 17.02, 18.02, 19.02, 20.02, 23.02, 24.02, 25.02, 26.02, 27.02», - аьлар хоамо.

СВО ветеранаши дика тIехье кхееча дакъа лоацаш ба

Гаьгенаькъан Мартина

ЛаьрххIача тIема операце ветеранаша шоашкара дакъа лоац дика тIехье кхееча. Даьхенцара безам совбоаккхаш дIахьош йолча кхетаченашка, цар кагирхошта довзийт Даьхен хьалхашкара декхар.

«Наьсарен политехнически колледже деша багIача студенташца хилар укх наькъа, кхетам балара къамаьл. ЛаьрххIача операце ветерана Шоанахой Муслима студенташта дийцар, хIара денна дIахьоча блухочун тIема деноех, шоай низ ца кхобеш, нийсхон тIехьа цига латтача вай блухой деналах. Къаьстга терко тIаяхийтар шоайла га доаккхаш, барт болаш тIем тIара ГIулакхаш леладара», - аьлар хоамо.

ГалгIай Республикан «Даь-

хен лорабой» ганза вахара дешаех волча Султиганаькъан ИбрахIима, Курскенаькъан Мухьмада дийцар СВО до-

акъашхой хьаллоацаш шоаш дIахьоча балхах.

Дешархоша йоккхача терконца ладийгIар хьаьший къа-

маьлага, иштта уж ха безам болаш хилар, российски эскара мугIарашка оттара эшар фуд.

Сигаленцара бувзам

34 шу дизад Осканаыкъан Сулумбика вахар хаьда

ГӀазданаыкъан Ахьмад

Мел дукха ха дӀаяхарах; къаман вахаре, исторе бицлург-боаца къонгаш кӀезига бац ГӀалгӀайчен. РоссӀе доккхача исторе баха бисаб деналах, майралах бизза хинна вай яхь йола мехкахой. Тахан цар цӀераш моллагӀча моттиге йовзаш, лоархӀаш я. Мехко доаккхал деш бола къонахий ба уж! Царех цаӀ ва ерригача РоссӀе воззаш вола Осканаыкъан Сосаркыа Сулумбик. 1992-ча шерарча сабура бетта 7-ча дийнахьа хаьдар вай денал долча мехкахочун вахара никъ, РоссӀе авиаце исторе цун цӀи бӀаьшерашка яха юташ. Из сигала айвенна тӀеххьара ди хилар цох. МиГ-29 яхача ший фецарча кемаца тӀадаьхка декхараш кхоачаш деш вар Сулумбик. Хаоттам цу дийнахьа хӀама бӀарга ца дайташ бар... ЦӀаьхха, доалара даьнна, лохдала доладелар цун кема, цхьацца кхоачам-боацараш бахьан долаш. Морхашта юкьера хьаараваьннача вай мехкахочоа бӀаргадайра шийна кӀалха дукха адам дахаш юрт йолга. 800 км сахьата йолаш, лохлуш латтар МиГ-29, хӀаьта кӀалха бахача Хворостянка яхача юртарча бахархошта-м вӀалла дага а дацар шоашта лакхера кхерам тӀабоагӀаш латтилга.

Осканаыкъан Сулумбика хьалхашка этта хьал чӀоагӀа хала дар... Чура аратоссавенна, кӀалхарвала йиш йолаш вар из, дожаш лагтача кема чура, бакьда тӀаккха кӀалха баха нах бовргбар, цудухьа шийна ма могга сатехар цо юрта лакхера фецара кема адам доацачахьа дӀаюстардоаккхаш. Цо дика кхетадора, ше дийна вусаргвоа-цилга, бакьда юрта иззал зулам хилийта маганзар цун къахетамах дизза хиннача дега. Ши миноти ах миноти ха яр фецара кема юрта тӀера дӀадугаш цунга хиннар... Из ди тӀеххьара хилар цун вахаре, тӀеххьарча дийнахьа айвенна хиннавар из цу Гуйран, сигален хозалах дог дузаде. Тахан вай массане кхетаду, бокьонца ший дог дизза денал, майрал, яхь, къахетам болча сага мара из тайпара хӀама де карагӀдаргдоацилга. Ма дарра аьлча, боккха низ эшаш хӀама

дар из! ХӀаьта вай мехкахо-м ше хиннача моттигашка массане тешал тӀехьа долаш, ший декхараш тӀехдика кхоачашдеш, яхь йолаш, аьннача дош долаш саг хиннав. ЛӀтчикашта юкье дика йовзаш я вай мехкахо чувежа моттиг.

Авиаце исторе бӀаьшерашка яхаргья цун беркате цӀи! ХӀара шерарча сабура бетта вай республике мел йолча моттигашка Осканаыкъан Сулумбика турпалча наькъа хетяь кхетаченаш дӀакхухь. Цун вахара наькъах дувц телевидене гӀолла, ишколашка, кхыйолча дешара моттигашка, культуран Ценошка цунна хетаяь сайренаш хул. Цу дийнахьа лӀтчика массанена хьагойтар, эпсара ший вахарал дезагӀа кхыбарий вахар хетилга. 1992-ча шера бекарга бетта 11-ча дийнахьа РоссӀе Президентта амарца Российски Федераци Турпал яха цӀи елар инарал-майор волаш, лакха денал гойташ чакхваьннача вай мехкахочоа. РоссӀе авиаце лоархӀаме ди да цун вахара никъ хаьдар! ХӀаьта вай къаман бахархошта цӀаккха а йицъяла йиш ярех яц цун цӀи. ГӀалгӀай къаман исторе кӀезига хиннабац бокьонца бола турпалаш, царна юкье йизза моттиг дӀалаьца латт Сулумбика цӀи а.

1943-ча шера наджгоанцхой бетта 8-ча дийнахьа Пхьилекьонгий-Юрта ваьвар Осканаыкъан Сулумбик. Кхыболча вай къаман наьха вахар санна, цӀаьхха, лаьржделар цун вахара денош а. Сага вахаре эггара хозагӀа йолаха – берал гӀаьнарча, хийрача Казахстане дӀадахар цун. Къела, моцала, шелала, лазарашта, бирсача деношта духьаллатта везаш хилар из дуккхача гӀалгӀай адамца. Бакьда мел лазапе хиннадале а цигара вахар, Сталин яха бӀеха моастагӀа вай къаман хӀама доаде, дохаде гӀийртавале а; гӀалгӀай деналца, майралца духьальэттар цу унзарча деношта. Эггара лоархӀамедар шоай дин, беркате ладаташ, син низ, дега йовхал, денал цадойтар дар. Эзараш нах йоккхача халонашта духьаллаьттабале а, боха ца бохаш, шоай Даьхен йовхалга сатувсаш, цӀенах кхетаргбола ди духьальувтгадеш баьхар. Царна юкье вар тӀехьа тӀайоагӀаца хана ший къаман цӀи дерригача дуненна дӀайовзийтаргйола Осканаыкъан Сулумбик. Бера хана

денз сигаленцара безам цхьа ший тайпара болаш, цун хозаленга кхача хьагаш кхийра кӀаьнк.

Замига волча хана денз, ший дега дийзар лаха аьттув баьлар цун. Казахстане аренаш тӀехьашка юсаш, гӀалгӀай къам хийрача мехкаца ладика йийца, са санна езаш хиннача Даьхен лаьтта даьлча, ше сатувсачунга кхача гӀерташ Шолжа-ГӀалий тӀарча ремесленни училище деша этта, цигарча аэро-клубе дӀаязвелар из. Сигаленга кхачара наькъ тӀа, хьалхара гӀа бар из Сулумбика баьккха. Бокьонца вола лӀтчик хинна, лакхевала хьагаш хиннача цун дег чу дукха дар. ТӀаtella къахьегаш вар из, цу денга кхача гӀерташ. 1962-ча шера Мясников А. Ф. цӀерах йолча лӀтчикий училище деша эттар из. Сигаленца бувзам хотташ дола ди хилар цох. Авиаце тамашийна долча дунен наӀараш хьаеллаелар къонача курсанта хьалхашка. Кхоачашде безам бараш ма дукха а дар цун дег чу! Лакха говзал йолча авиатораша никъ хьехаш, ше хьегача хӀаманга кхача гӀерташ, къахьегаш вар из. Деша эттача хьалхарча дийнахьа денз, теркалдир хьехархоша кхыболча курсанташта юкье из дикка белгалвеш йола дика оамалаш цун дегӀаца йолга. Ше хержар боагӀлача боараме дӀадахьа гӀерташ, кадай, хьинаре саг вар из. 1966-ча шера тӀехдика училище чакхъяьккхар вай мехкахочо. Ший гӀулакх дика довзаш вола Сулумбик училище витар лӀтчик-инструктор волаш.

Къонача курсанташта сигала бода никъ бовзийташ хилар из. Цу хана денз, ше дӀа мел кхаьча моттиге тешал тӀехьа долаш, лакхе латтараша лоархӀаш, чакхваьлар гӀалгӀай къаман эздий воӀ. ХӀара денна ший говзал чӀоагӀьеш, гонахьарча къонабарашца шийна ховр декъаш, хьаьвера из. Бера хана денз хьегаш, ше хьаийца никъ боагӀлача боараме дӀабахьа ловш вар из. ХӀаьта деналах визза хиннача, яхь йолча Сулумбика из хала дацар. 1974-ча шера ТӀемаполитически академи яьккхар цо, 1991-ча шера Генеральни штаба ТӀема академира дешар чакхдаьккха ваьлар. Липецкерча авиационни моттиге нийсвелар вай мехкахо. 1987-ча шера

цу моттига кулгалхочун гӀонча волаш дӀаволавенна, йоккха юкь ялале, цунна кулгал деш хилар из. Доккхий, лоархӀаме декхараш дар цунна хьалхашка лаьттараш. Авиационни техникаца, цу берригача балхаца дувзаденараш тохкаш, кердадараш юкье доладеш, цу оагӀонцара болх лакхача боараме юмабеш вар из.

3000 совгӀа сахьат сигала доаккхаш, итт тайпара дола фецара кемаш юмадеш, лакхерча пилотажа СССР спорта говзанча волаш, ший никъ дикка шербеш вар Сулумбик. ТӀема Илмай кандидат хилар цох, авиационни гӀулакх тохкаш дикка къахьийга. Лакха толамаш доахаш вола вай мехкахо кхыча паччахьа карарча моттигашка тӀехьа дикка цӀихеза вар. ЦӀеча Седкъан орден, «СССР ВВС Даьхен гӀулакхе латтарах» яха III лоархӀама орден, «ТӀема доттагӀал леладарах йола белгало» яха польски орден луш, везвир вай мехкахо. Вай боккхача мехка чоалхане ханаш эттача хана а, лоархӀаме дакъа дӀалоацаш, тӀема авиаце хӀама ца талхийташ лаьтгача эпсарех

вар Сулумбик. ХӀаьта Липецке цо кхоачашдаь декхараш, массане баркал оалаш, доаккхал деш дар. Авиаце никъ бовза бола-лурашта тешаме новкъост, хьехархо вар Осканаыкъан Сулумбик. Шийх бола тешам ца боабе гӀерташ, хьинаре къахьийгар цо.

Российски авиаце эзараш лакха говзал йола лӀтчикаш кхебир Осканаыкъан Сулумбика. «РоссӀе лаьчаш» яха дерригача дунен йовзаш йола пилотажни тоаба кийчъеш къахьийгар вай мехкахочо. РоссӀе ВВС лакхера моттиг дӀалоацаш лаьттарех вар из. Ерригача авиацена, вай къаманна боккха эшам бар из дӀавалар. Дуккханешта масал хинна саг вар Осканаыкъан Сулумбик, аьннача дош долаш, ший дог дизза денал, яхь йолаш, Даьхе езаш саг вар. Вай къонача тӀехьенна бовза беза Даьхен цӀихеза турпалаш, тӀехьенгара тӀехьенга кхоачаш яха еза цар беркате цӀераш! Вай къаман цӀи берригача мехка санна доазол дехьа а дӀайовзийта саг ва Сулумбик! РоссӀе авиаце исторе массахана лакха лоархӀаш хургья цун цӀи!

РоссӀе хьалхарча турпала Осканаыкъан Сулумбика хетабаь гойтам хьабийллар мехка

ГӀазданаыкъан Ахьмад

Мехкахбаьхача наьха Мемориальни комплекс дӀабихьар, РоссӀе Турпала Осканаыкъан Сулумбика вахара никъ хаьда 34 шу дизара хетабаь гойтам. Авиаце исторе цӀаккха а дӀайовргйоацаш я вай мех-

кахочун боча цӀи.

«РоссӀе турпала вахара никъ, къона волча хана денз, цун карагӀдаьннарех, цун хиннача уйлаех дувцаш кхетаче яр из. Дагадоацаш хинна хатар бахьан долаш, вахарах хаьдача Сулумбиках дувца дукха да тахан. Гойтаме дар

цун сурташ, из тӀавола видеош, цо лелаяь хӀамаш», - дийцар «Сердалога» мехкарча МКЖР. Российски Федераци исторе хьалхара турпал ва вай мехкахо. Авиаце генерал-майор, СССР цӀихеза лӀтчик волаш лаьттар из.

Ший декхараш дизза кхоачашдеш, къаман сий доак-

кхаш лаьтта саг вар из! 1992-ча шерарча сабура бетта 7-ча дийнахьа хаьдар цун вахара никъ. МиГ-29 фецарча кемаца айвенна волаш, дагадоаца хатар хинна, лохдала доладелар цун кема. КӀалха нах бахаш юрт яр, шийна ма могга нах боацача дӀаверза гӀертар из. Липецки областа Добрин-

ски кхален Хворостянка яхача юрта Юдожийтанзар цо кема, ший са кӀалха оттадаь.

Из турпалал дицденна ха йоагӀаргьяц авиаце исторе! 1992-ча шера бекарга бетта РоссӀе Президента амарца Рос-сийски Федераци Турпал яха цӀи елар деналах визза хиннача вай мехкахочунна.

Бокъонашка хъежжа гола тохар

Наекъашкара хьал меттадоаладара тӀехьа къахъегаш ба мехка тахан

Султиганаькъан Йоакъап

Наекъашкара кхерамзлен хьал меттадоаладара тӀехьа, дикка къахъегаш латт тахан, цу оагӀонцарча къаман проекта гӀолла.

Машинаца, мотоциклаца, тракторца, мухь кхухъаца машинаца ара мел ваьннача сага лоархӀаме да наекъий хьал боагӀлача боараме хилар, кхера везаш цахилар.

ХӀаьта из деррига боагӀлача боараме дӀаотталургдац наекъашкара бокъонаш йовзийташ дола улгаш, иштта кхыдараш ца хуле. ДӀадахача шера вай мехка йиь светофор, иштта бокъонаш йовзийташ дола улгаш оттадир наекъашка. Цар тӀа кьоастам беш дӀахьоча балхо дикка аттачахьа доаккх леларий хьал.

Иштта 40 километр совгӀа наекъаш тоадеш къахъийгар республике. ТӀахьожам лоттабераша белгалдечох, цу гӀулакхага гӀолла, Даьла низаца, наекъашкара хатараш 41%-га кхоачаш лохде аьттув баьннаб.

Цул совгӀа, машинаца водар ханнахьа ше лаьрхӀаца дӀакхачара тӀехьа а дика белгало я из. Вайна ховш да-кх, кӀоагаш доакхаш, тоабе безача хьале кхаьча, наха шоаш вӀалла хила йиш йоаццача тайпарӀа Йойийхка бордораш йолаш, мичахьа мишта дӀачуверза, лаьгӀвала веза белгалдеш улгаш доацаш уллача наекъ тӀагӀолла вахар дог делах хургдоацилга. Балха водар балха, деша водар деша тӀехьавусаш бола никъ ба ишттабар.

Воча хьале болча наекъо дукха ха йоаю цхьаццӀа гӀулакхаш кхоачашде араваьнначун. Ше водача ханнахьа дӀакхача гӀерташ даггара газа ког телебеш, эгӀазьухаш, дорхвеле, тӀехьависе дӀакхоач саг. ХӀаьта цхьавар даггара машин эккхийте водаш гу вайна, никъ во ма бий аьнна доацаш... Гаьна дац-кх доккха хатар

хьахила а, аьле хеталу цунна тӀехьахъежача. Цунга хъежжа, наекъаш паргӀата, маьрша, боагӀлача боараме дика хила деза! Сона вовзаш хиннача цхьан сага дийцар, цкъа шийна Мисарерча шахьаре Каире дайначох.

- Ди сайранга дахача, уж наекъаш диза хатараша кӀалбитараш бада беза-кх, аьнна, хетийташ чӀоагӀа тӀеӀа, дукха машин, адам долаш хӀама да цигарча наекъашка доаллар. Даггара етташ сигналаш, лергаш кьорадаь моторий тата мара хӀама дац цига. Хеталора, укх наха наекъашкара бокъонаш яха хӀама вӀалла хезадац-кх шоаш йоаккхача хана.

ХӀара ди иштта долаш бахар-кх уж нах! Иштта хьал латт тахан Пакистане, Хиндиче а... Хьагучох, адам, машинаш геттара дукха йолча латташ хӀама да из, хӀаьта гӀаш водачунна моттиг таац, берригаш сибхала а гӀерт.

Даьла къахетамца, вай мехка из хьал латтац, бакъда кхыдола «лазар» да – массабараш дорха, сибхенна, Ӏалаьмате сиха кхоачача кхача безаш хул. ХӀаьта цу хӀаман дарба эш! Машинаца аравоалаш вола саг боагӀлача боараме ший кийчо яь арава-ла веза. ДӀачуверзаш хилча тӀехьашкара лампа хьалсага ханнахьа, уллув доалла кизга цӀенде хье аравалалехь, тормозашка, хьай фараьшка хьажа.

ХӀара денна ше аравул-лача наекъ тӀа дуккха машинаш гулгӀеле латташ, теркалдой Ӏа, гобаьккхе дӀаваха хьажа, кхыча наекъ тӀа ваьле, хье кӀеззига хьалхагӀа аравала цӀагӀара.

Духьала йоагӀаш машинаш йолаш, цӀаьхха, наекъа юкье машин хьаххостайийа кхыча хьа дӀаберзараш зийнабий Ӏа? Царгара масал ма эца! Хьайна гонахьарча наьха уйла е! ХӀаьта машинаца воддашехь, телефонаца къамаьл деш хилар вай мехка даьржа латташ да.

ГИБДД болхлой вӀаштӀехьа

дац хӀаранена тӀехьахъежа, хье хила Ӏайха леладечун уйла еш! Телефонаца чуийна хабар тотташ воаллачун вӀаштӀехьадаргдац наекъ тӀара хьал боагӀлача боараме теркалде, довза.

Шийна тӀехьа боагӀларашта а йоккха новкъарле ю цо. Машина ко бедоаллача хана телефонаца къамаьл дар хӀаранена доагӀаш да, цхьаккха кьоастам боацаш! Ма хила Ӏайха леладечох дог тийша йовдал! Наекъашкара бокъонаш лораеш цахилар, вай бусалба динга диллача а чӀоагӀа во хӀама да! ХьатӀакхоачаш латт беза Рамадан бутт, вайна хов машинаш наекъашка дукхагӀа хургӀолга, цудухьа сабаре, хьаькӀале хила деза вай! Марха доаста-ча деношка геттара хӀама тоаденнача даьша-ноаноша кхета-де деза; юрташка, шахьарашка массайттаза дукхагӀа машинаш хилар бахьан долаш, шоай джип лалла оашош хоаваьр лакха говзал йола, наекъашкара хӀама кхетадеш вола саг хила везилга.

Моттийта леладу, ши шай мах боаца хӀамаш дита, кхераме долчох лорале! ХӀетта кхийнача берашка машинаш дӀателаш, шоай а наьха а ираз ма доадайтӀа, нах айпе ма бахийта! Наекъашкара бокъонаш яйзе, йомаде мел дезар шаьрдийа, йохайта ко лаца. Дог хьалгӀертӀаца кьонабарашта тӀахьожам лоаттабе атта хилац, цудухьа бера хана денз йочудуллаш дола хӀама да из - массадолча хӀаманца лерхӀам хилар.

ЧӀоагӀа тамашийна хеташ, цецвоаккхаш дола хӀама да цхьаькха.... Маьждиге ухаш, наекъашка сабаре, лоралуш лела, наха зуламе ма хила яхаш хьехар деча имамага ладуьгӀаш баьгӀлараш цу маьждигера арабоаллашехь, гӀеттача санна машин дӀаьккхийте болхаш хул.

Хьахетаргахьа, ханнахьа шун тӀа тӀакхача гӀерта хургба-кх уж, е цхьа доккха турпалал

гойта сибхенна болх... Иштта ца аьлча, кхы царех ала хӀама корадагӀац сона тахан. Тахана-ра хьал вай теркалде эгтӀаца, хам баь, мах баь ца валлал йоккха паргӀато я вайга Дала кхоачаьр! Вай даьша оалаш хиннача беса ала велча, пада баьржаб вайна тахан.

Цу дерригача хӀаман Даьла-га хоастам беш, иман, сабар совдоаккхаш даха дезаш да вай. Никъ бизза автобусаш, газелаш я, дӀаьха сахьаташ доахаш наекъашка лаьтта ханаш гаьнна тӀехьашка йисай. Автобусаш лоаллаш барашца лерхӀам лелабе.

ХӀара йуьрийна моллагӀа хаоттам, хатар мара цахиларах, шоай балха тӀа арабала беза цар, хӀаьта из бехктокхаме дӀабахьа гӀерт уж. Цхьаккха бокъонаш теркалгӀеш боацарашта юкьегӀолла, геттара фийла болаш хӀара денна шун цӀагӀара, гаргара нах балха, деша дӀакхувлаш бола нах ба уж.

Дукха адам ийца йодача автобуса новкъарле ма е, эьделца, иманаца хила! Тахан боккха болх ба мехка дӀахьош, бокъо йоацача моттигашка машинаш йовуттаерашта духьала. Харца-хьа йооттаяча цхьан машино йоккха новкъарле ю дуккхача машинашта, хийла хатар а хьахул из бахьан долаш.

БоккӀал а хьаькӀале хила! Хургдар хинна даьлча, кертах каеттар пайдана доацилга кхетаде! Берашта лаьрхӀа гӀанд леладе машина чу, кхерамзлен тӀехкар хьатоха, корта боха-беча маларах визе машина ко ма лаца! Наекъаш дикка тоаденнад, светофораш космосе-ра йочухъежача а зувргӀолаш я; шаьра, цхьаккха кӀоаг боацаш ба асфальт... бакъда, вӀалла хӀама теркалде безам боацарий вахаре-м хӀама хувцалуш дац.

Деррига а ший эьделга, имана боарамга хъежжа леладу хӀаране! Уйла е шоай вахара, шоашта гонахьарча наьха вахара, зулам доаржадерех ма хила, дикал хьаллоацарех хила!

«Фуртуог» КПП бокъо йоацар леладаьр судо вувцаргва

Султиганаькъан Йоакъап

Ӏаьдала болхлочунна духьала цадоагӀар леладаьча сага гӀулакх тохкаш хилар вай мехкара РФ Тохкама оагӀув.

«Из гӀулакх тохкачар белгалдечох, 2025-ча шера маьцхали бетта Эзми яхача юрта дӀачуоттача латтача «Фуртуог» яхача КПП нийсвеннача вахар-хочо цига латтача доа-зув лорадеча оагӀон ФСБ болхлоша шийга яхар, ше де декхарийла вар де ца тугаш, духьале яйь.

Ма дарра аьлча, Ӏаьдала болхлочунна тӀакховдаш, гӀалатваьнна из», - йоах тхога бенача хоамо. Цу оагӀонца дувзаденна-раш гулдеш, тохкаш болх чакхбаьккхаб вай Тохкама оагӀон викалаша. Судо кьоастадергда дӀахо де дезар.

Наьсарен кхале хьоалчагӀан цӀеношкара кхерамзле лораяра болх дӀабихьар

Султиганаькъан Йоакъап

Наьсарен кхале болх дӀабихьар хьоалчагӀан цӀеношкара хьал миштад хьожаш, из чудоагӀаш дар террористически оагӀорахьа зуламе моттиг йий хара, яхаш, дийцар «Сердало» газетӀага доал деча даькъ тӀарча администраце.

Наьсарен кхален терроризма духьале яра балха даькъа викалаш баха хилар дукха нах вӀашагӀкхетача моттигашкара хьал довза.

«Из болх дӀахьош, боахамашта юкьерча кхело техкар хьоалчагӀан цӀеношкара: «Фуна», «Изумруд», «Нур», «Ираз», «АИ-Манаг» - кхерамзлен хьал, - аьлар хоамо.

ЛоархӀамеча хьеха-ма балха кхелаца цхьа-на дакъа лоацаш хилар бокъонаш лораерий викалаш, ГӀР гӀолла йолча Россе УФСБ болхлой.

АргӀанара болх дӀахьош ба, тайп-тайпарча кхетаченашка гуллуш болча наьха вахара хьал кхераме хургдоацаш.

Истола тIара даар

ГIалгIайчен юртбоахам ший таронаш тоаеш ба

Султиганаькъан Йоакъап

Ер дуне хьакхеллача хана денз, юртбоахаме-ра хьал дика хиларга хьеж-жа дегIайоагIаш хиннай моллагIа паччахьалкхе, из хиннад цун керттера декхар.

Масала, карарча 2026 шера Европан дукха паччахьалк-хенаш духьала я Украинера, Къулбехьен Америкера ялат лоаттадара. Кхыча мехкара хьадахьаш маьха чухьнахьа дола ялат духьале еш да яхье-даларца Европан фермераш-та, цудухьа лоархIаме хьалаш да юкьедаьхараш: моттигера юртбоахама таронаш ца хуле, доалахьардар лаьгIлуш да, моллагIа долча даькъ тIара социально-политически хьал а.

Вайна тахан а дика дагадоагIа, дIадахача бIаьшерен 90 шерашка вай мехка цхьацца долча бахьа-нех йоха йолаелар агропро-мышленни комплекс. Тикаш-ка йохкаш яр кхыча пачча-хьалкхенаш йолчара хьае-на кхачан продукташ, из ха яр юртбоахама предприя-теш дIакъувлаш, юрташка баха нах дIаухаш хинна ха. Из ха ГIалгIайче а ера, цунна а лоархIаме дар ший дулх, шура, kIa хилар.

Ираза, РФ Президента В. В. Путина, цун гонахьарча тоабо из хаттар теркаме эца-рах, Россее юртбоахам, kIал ца бусаш, халонех чакхбаь-лар, карарча хана цу даькъ тIа цецвоаккхаш дола тола-маш а доахаш. Цу тIехьа латт эзараш болча наьха, говзан-чий, болхлой, политикий, кул-галхой кьахьегам. Цхьана цар ду паччахьалкхен лоархIаме гIулакх.

Юртбоахам хила а хин-наб, хIанз а ба российский паччахьалкхе экономически дегIаяра керттера лостам, цун кхачан оагIон кхерамзленца Iалашо яра из ца хилча дарг-доацар да.

Къаьстта из иштта хилар дика кхетаду карарча хана, Российски Федераце дукха-ча шерашка кхоачам хург-бола ялата Iалашо еча хана. Цо цунца цхьана юстара ютт, вайца моастагIал долча мех-

каша духьалийоахаш йола эза-раш санкцеш.

Цу тайпарча хьалашка Даьхен таронаш хилар, дика-ча кхачан продукташца мил-лионаш бола нах кхаба таро хилар – вай юкьара къаман мах бар да.

АПК балха даькъ тIа, ерри-гача Россее гIолла, хIара мехка керттера терко лоаттаю.

Цох дувцаш, «Нахацара къамаьл» дIахьош РФ Пре-зидента Путин Владими-ра белгалдир: «Юртбоахам Российски Федераце эконо-микан керттера оагIув я. Аз лакхехьа белгалдир, из дика дегIайоагIаш хилар - 3% шера».

ГIалгIайченна, цун юртбо-ахама даькъ тIара хьал кертте латташ хиларга диллача, чIоагIа лоархIаме да цун мас-сайола оагIув дегIайоагIаш хилар. Мехка кхачан кхоачам хилар, цул совгIа цун ГУПий продукци дIаехаш хилар, фер-мерий, доалахьарча боахамий хьал дика хилар – из дика гIулакх да.

Юртбоахам - из вай респу-бликан экономикан керттера дакъа да, цун овсарле тахан 13% кхоачаш я. ХIаьта санк-цеш тохара хьалашка дилла-ча, мехка кхачан кхерамзлен Iалашо яр - из мехка кертте-ра декхар да. Къаман, мот-тигера проекташ федераль-ни оагIорахьара хьаллоа-цаш хилар бахьан долаш, из лоархIаме балха оагIув kIезиг-кIезига тоаеш хьадоагIа вай»,- аьлар ГIалгIайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас, цкъа ше къамаьл деш.

ГIР юртбоахама Министер-ствон говзанчаша кертте-ра декхараш белгалду, юрт-боахама кьахьегамхой болх нийса вIашагIболл. Дукха ха йоацаш НТРК дIахьош хинна-ча телепередачка гIолла, цар жоп делар вай бахархошта дукхагIа дагадоахкаш долча хаттарашта.

Цига белгалдир, юртбоахам дика дегIабоагIаш хилар. Цу юкье хIанз 70% совгIа продук-ци арахецаш дараш зIамига боахамаш да. ДIадахача ше-рашка санна, белгалгьяь-ча оагIон тIа лоархIамерIа да хьайбаш леладар, дика дегIадоагIаш да баьцадаараш

кхедара хьокхамаш.

Вай мехка, лаьттан тIа кьа-хьега безам болаш мел вол-чун Iаьдало новкъостал ло-аттаду. Ахчанца новкъостал дара юкьедаоагIаш да гранташ ялар а, боахамашкара гIулакх дIадахьара фермераш хьал-лоацаш. Иштта юкьеяьккхай новкъостал дара «Агромо-тиватор» яха грант, из луш я лаьрххIача тIема операце ве-теранашта, цо таро лу Даьхен бIухошта шоай дагалат-тар кхоачашде, керда боаха-ма хьалаш хьакхолла.

Иштта новкъостал лоат-таду юртбоахама кооперати-вашта, моттигерча юрташка хьадеш болча бахархошта.

Дукха ха йоацаш, оаха дий-цар вай бахархошта ГIалгIай Россельхозцентро дика болх беш хиларах, респу-бликан ялат кхедара балха юкье дикагIа дола мехка-ра фу даккхара. Цо таро лу ГIалгIайчен ахархошта теш-шаме дика хьувкъам чуэца, иштта лаьгIду хаоттамца дув-заденна ялата Iаткъаш дола хьалаш.

Дицдеш дац ГIалгIай Респу-бликан Паччахьалкхено, юрт-боахама Министерстве юр-тара туризм дегIайоалаяр а. Дика пайда луш дола гIулакх дIадоладеш хуле, республи-ке дукхагIа хьаьший тIаозаш дола хьалаш хургда.

Из чудоагIаш дола боаха-маш шо-шоай аргIагIа болх дIахьош да, вай дерригаш а

гIаддугаш хургдолаш, баьц-цара кхаш, шортта жа, доаха-на Iулаш, эшаш йола юртбоа-хама продукци йохкаш тикаш хургья.

Боахамаш леладараша от-табеча маьхага хьежача, дIахо дIабахьа лерхIача балхах шортта пайда бала безаш ба; шура, дулх лоаттадара даькъ тIа. Массахана дIадехаш дар да дулх, тIоа, нахча, шура, даьтта, тайп-тайпара дулха продукци. Из болх лелабар хьаьнала гIулакх леладар санна да, даим эшаш а да.

Декхараш а гIулакхаш а цу даькъ тIа шортта да. Из да юртбоахама лаьтташ лелада-ра хьал теркама юкье хилар. Цунна чудоагIа ший ханнахьа дикал йола болх дIабахьар, удобренеш тохар, дIадувш дола фу дика хилар, керт-терча балхага дIадодаш дола ахча кхоачам болаш хилар, балха говзал лакха йола нах лахар, уж Iомабар, хьалхале лелаю технологеш юкьеяхар.

Из гIулакх леладеча наха яхачох, 2025 шера ГIалгIайчен юртбоахама даькъ тIа хьай-баш, дулха лаьрхIа кхеду оал-хазараш дукхагIа хилар. Кхы а шура, фуаш дикка дукхагIа хилар.

Белгалду, республике ара-хецаш йола юртбоахама про-дукци 25,5 млрд сома совгIа хилар, дIадахача шера хинна-чул дукхагIа я из.

«Уж толамаш доахараш вай республикан юртбоаха-ма кьахьегамхой, Министер-

ство я.

Белгалде лов, республикан юртбоахам дика дегIабоагIаш ба, из ба республикан керт-терча боахамех цаI»,- аьлар ГIалгIай Республикан кул-галхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас, агропро-мышленни комплексе даьха-ча толамех дувцаш.

Укх тIехьарча итт шера баьцовгIаш кхейр дегIадоаладара даькъ тIа дика толамаш доах, совдоа-лаш доагIа kIa, коартол, баь-цадаараш, сомаш кхебара хьал.

Хьайбаш леладара боаха-ма болх а тоалуш боагIа – чу-лоаттадеш а, дIахийца кхоа-баш а дола доахан, жа, гаьза-рий дукхагIа я, цу юкье кхо-ачашгьеш я юрташкара доа-зош тоадара йола програм-маш, цига юкьеяьккхай керда технологи, хьакхоллаш да ка-гирхошта дика хьалаш, шоаш-та а юкьарлон а юртбоахама даькъ тIа пайда бара.

Иштта дале а, кхачан Iалашон даькъ тIа де дезар дукха да. Къаьстта эшар да вай базараш хьалйизар, воаш арахецача кхачанца.

Керттердар – дика толамаш гуш да, мехка АПК массадол-ча даькъ тIа дика говзанчаш болаш ба, кьахьегама тIера бараш а ба. Из да, ГIалгIайчен юртбоахама кьахьегамхоша шоашта хьалхашка декхараш оттадеш хилар, уж кхоачаш а деш, цар дика ялат кхедерг-хиларах шеко йоацилга.

ГIалгIай мехка цIенхаштта тоаергья ялх дешара моттиг

ГIазданаькъан Ахьмад

Карарча шера ГIалгIайче дIахо тоаергья дешара мот-тигаш. Мехка гIишлошгьяра Министерствон дехарах цу тайпара ялх моттиг то-аергья. Царна юкьейоагIа «Золушка» яха берий беш (ЖIайрахь), «СелаIад» яха берий беш (ГIажарий-Юрт), «БIы» яха берий

беш (МагIалбик-Шахьар), «Фаьлг» яха Iарпенаькъан М.А. цIерагIа берий беш (Магас), ГIалгIай политех-нически Iарпенаькъан Ю.И. цIерагIа колледж (Наьсарен-Шахьар), иштта №1 йола Чехкенаькъан С.И. цIерагIа гимнази (МагIалбик).

«Бекарга бетта 1-ча денга кхачалехь, паччахьалкхен

тIаьргаш дIахьоргья, цул тIехьагIа кьахьегама тоаба-ша балхаш дIадоладергда», - аьлар «Сердало» газета-га ГIалгIайчен гIишлошгьяра Министерство.

Уж гIишлош кердаяха лаьрхIар мехка гIишлошгьяра Министерствон кхело, кхо-ачамбоацараш гучадоахаш оттадаьча каьхатех. Кхела чубоагIаш бар цу дешара

моттигий викалаш, цо таро лу гIишлон ма барра мах оттабе. Бувцаш бола болх бергба «Кагирхой, бераш», «Дезал» яхача программашта чубоагIаш.

Республикан дешара оагIув дегIайоалаяра новкъо-стал лоаттаду даим.

Белгалду, 2022 шера денз 2025 шерга кхаччалца «Дешар дегIадоаладар» яхача

программанна чуйоагIаш ГIалгIайче 41 дешара моттиг тоаяь хилар. Иштта дале а, тоае езаш кхы а дукха мот-тигаш я дешара даькъ тIа – ткъаь итт совгIа дешара мот-тиг я тоае езаш. Карара шу лоархIаме хургда из декхар кхоачашдеча, цо таро лургья республикан берашта, кагир-хошта кхерамзлен дика де-шара хьалаш хьакхолла.

Юкъярлон палате кхетаче дйайихъяр Минюста болхлоша

Гаьгенаькъан Мартина

Республикерча юстице министертвон болхлой юкье болаш, семинар-кхетаче дйайихъяр мехкарча Юкъярлон палате. 2026-ча шера денз, ахчанца ювзаенна йоацача моттигаша Россе Минюсте дйачулуш дола балхаца дувзаденнараш электронни оаглонца хургда. Бокъонашка из тайпара хувцам хиларах, цу оаглонцара болхло йолча Кхоартой Феридес мехкарча НКО доакъашхошта из ма дарра довзийташ къамаьлдир.

Цо белгалдир, из хувцам цу оаглонцара болх атгача боаккхаш, ма дарра аьлча, влашкаозаш болга. Балхаца дувзаденнарашта юкье Ростата амарца соцам баьраш а хургда. Россе Минюста Портале довза йиш я уж НКО лаьрхлача электронни оаглонга гюлла. Тахан белгалдечох, вай республикерча Российски Федерацие юстице Министерствос,

2024-ча шерарча тушолла бетта 29-ча дийнахъярча № 89 Россе Минюста тладиллар кхоачашдеш, реестра юкьейихъяча коммерчески лоархлаш йоацача моттигашца болх дйахьу.

Минюсте белгалдечох, 2026-ча шера саькура бетта 3-ча денга диллача, коммерчески лоархлаш йоацача 518 моттиго паччахьалкхен оаглонца члоагло яьлга гойташ да: царна юкьера 180 - юкъярлон моттигаш; 287 кхийола коммерчески лоархлаш йоаца моттигаш; 14 - политически партей республикера моттигаш; 31 - дин оаглонцара моттигаш, 6 гъазкхий оаглонаш. 450 НКО декхарийла я беш бола болх бовзийта.

Юкьедихъяча кердадараша коммерчески лоархлаш йоацача моттигий хлама клезигагъа дейтаргда, административни оаглонцара болх а атгачаьа баргба, иштта НКО дувзаденнараш дикагъа довзийташ хургда. Цу юкье я гю деш йола, иштта вахара оаглонцара моттигаш а.

ИТ оаглонца бувзам лелабе ловраш дукха ба вай мехка

Султиганаькъан Йоакъап

Ши шу дузаргда укх шера, таьрахъашца дувзаденнарах йола Академи хьакхелла. Вай мехка санна ерригача Кьилбаседа Кавказа а лоархлеме оаглув хилар цох. «Сердалога» из хоам Мехкадаь зарбан болх лелабераша бир.

«Тахан Академе хотташ я Сберагара кампус «Ишкол 21», «Галгъайчера Бизнес-акселератор», «Балхаца дувзаденнараш тоадарах йола моттиг», «Роботаба» яха робототехникай лаборатори. 2024-ча шера денз, укхказа дешар чакхдаьккхараш 9000 эзар совгъа нах ба.

«Ишкол 21» яхача программо, вай мехкара доакъашхой санна, мехка кхийолча регионашкара адам а чуьзад. 20% дешаш баращ СКФО субъекташкара, Москва, Московски областера, Санкт-Петербурге, Краснодаре-

ра, Ямало-Ненецки автономни моттигера, Алтаера, иштта кхийолча моттигашкара нах ба», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас.

Цу наха мел эшар лалашдаьд мехка. Цу оаглонцарча Smart-отеле мах боацаш баха йиш йолаш ба уж. Дладахаца шера 105 саг вар цига леш. Карарча хана кампусе дешаш баращ 500 саг ва. ИТ оаглонца дувзаденнараш хьалхара довзаш ба царна юкьера дукхагъбараш.

«Таьрахъашца дувзаденнарах йола Академи лоархлеме моттиг хинна дйаэттай мехка тахан. Доккха баркал кхайкаду Гуцаранаькъан Микаила из проект йоаржае гю дарах. ИТ оаглонца бувзам лелабе ловраш клезига боацилга теркалду вай тахан. Вай берий, кьонача говзанчий, моттигера арабовла ца безаш, дуккхадараш шаьрде аьттув ба тахан.

«Ишкол 21» оаглоно эгта-

ра хьалха арахийцараш тахан 40%-га кхоачаш балха тла дйанийсбенна ба», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас Академе толамех дувцаш. Кимарса бетта 28-ча дийнахъа арахецагъба Магасе «Ишкол 21» яхача

оаглон дешархой. Керда дешара проекташ йоаржае лерхл цу оаглонца. Царна юкье хургъа хьакхеллача хьаькьалцара, машинашцарча дешарах, таьрахъашцарча бизнесах, иштта кхьдолча оаглонех йола проекташ.

Магасе бизнесаца дувзаденнараш леладе Юмабергба

Гаьгенаькъан Мартина

Бизнесацара кхерамзлен оаглонца дувзаденнараш тоаде Юмабергба Магасерча «Ишкол 21» яхача моттиге. Саькура бетта 11-ча дийнахъа

дйайихъяр цу оаглонцара кхетаче.

«Спикер йолча Харитонов Алёнас шин сахъата дийцар юридически оаглонца дувзаденнараш, члоагъа мишта хьаоттае

еза, иштта РФ хлама йохкарцара болх бовзийтар.

Цига дйадихъяр «Оаглув харжар» яха ловзар, «Бренд лораяр: хьалхарча минотера денз йола хлама йохкара белгало» яха пресс-кхетаче», - дийцар

тха газетага.

Доакъашхошта хьалхадаьккхар бизнес кьерда хлама, ци бахъан долаш йов йиш йолга, ма хетта из гюлакх тоадергда-рех дийцар кхетаче.

Россе юкъярлон палата Президиуме юхахержар Ямарханаькъан Лейла

Курскенаькъан ИбрахИм

Россе юкъярлон палата Кхела кхетаче хьалхалаттараш хоржаш болх дйабихъяр. Ма дарра аьлча, цу оаглон кулгалхочунна, цун глончанна кхаж тесар кхетачен доакъашхоша, иштта Президиума доакъашхой а белгалбир. Кьилбаседа Кавказа глончан болх цу оаглонца дйа а Ямарханаькъан Лейлас хьоргба.

2010-ча шера оаглой бетта денз, федеральни Юкъярлон палата, мехка моттигашкарча палаташта юкье бувзам хотташ йола моттиг я РФ юкъярлон палатай Кхел. Сага бокъонаш лораяра, меттаоттаяра тлехъа, иштта юкъярлон оаглонцара тохкама болх чакхбоаккхаш, кхьдола лоархлеме гюлакхаш кхоачашдеш моттиг я из тахан.

Кхела оаглонцара керттара болх дйахьох я Президиум. 12 саг ва цу юкье чувоагъаш: виь саг федеральни оаглонцара, бархл саг моттигашкара (цхьацца викал хлара федеральни оаглонгара). Ший болх боаггъаца боараме, бехктокхаме дйахьох хиларах, цу балхатла юхахержай Ямарханаькъан Лейла.

Галгъай мехка юха а криптовалюта ду моттигаш гучаяьлар

Султиганаькъан Йоакъап

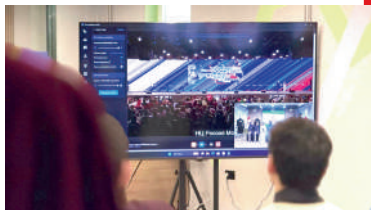
Рейд дйахьох, Тлой-Юрта, «Кьилбаседа Кавказа Россетий» - «Ингушэнергос» гучадаьккхар криптовалюта майнинг электроэнергии дйаозаш хилар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Цо гучадаьккхар, бокъонах доацаш ахархой-фермерски боахама оаглонрахъа тока саьрг дйахетта хилар. Ток лечкьайир зуламхоша юхе латтача трансформатор тлара, 0,4 кВ йола массехк тока саьрг чутесса. Цхьана дйалаьрхлача из ба 350 метр», - аьлар хоам.

Ялат докьадеш бола гирс латтача цхьан ангара чура корадир криптовалюта деш хилар.

Токаца лалашо яра йолча компане говзанчаша, полице тохкаш да хинна зе мелд, иштта цу гюлакха бехке малав.

Белгалдоаккх, хьалха хоам баьбар цу тайпарча майнинг-ферма болх соцабаь хиларах, ГПР Шолжа кхален Эбарга-Юрта.

«Росси - дезалий дезал» яха марафон хьаллаьцар вай мехка

Гаьгенаькъан Мартина

«Росси - дезалий дезал» яха марафон хьаллоа-цаш хилар вай мехкара хьинардара. **«Росси» яхача Къаман моттиге дӀадиьхар из Гулакх.**

«Мехка ерригача мотти-гашкарча бахархошца, Россе къамий цхьанкхетара Шу хьаделлара лоархӀаме цӀай хьаллоацаш хилар вай ре-спубликера гӀо деш лела къонабараш.

«Цхьан хоамий оагӀонца вӀашкаоз боккхача мехка деррига къамаш! Шоай про-ектех, лаьрхӀача цхьацца гӀулакхех, цу оагӀонца бел-галде дезарех дийцар гӀо деш бараца», - йоах ка-гирхой цхьанкхетарий ЦӀен болхлоша.

«Вай мохк духхьал эфиро-рах дӀахоттабалар хинна лац из, федеральни оагӀонцара лоархӀаме къамаьл да из, хӀара моттиг цхьан деза-ла боккха оагӀув болаш», - дийцар тхога цига дакъа ло-ацаш хиннача Султиганаь-къан Хьавас.

Ахархоша мел эшар даьд, 2026 шера хьувкъам дика хилийтара

Султиганаькъан Йоакъап

ГӀалгӀайче чакхбаьлар 2026 шера ялат дӀаде кийчо еш бола болх, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГӀР кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Карарча шера ахархоша дӀадувргда 43,7 эзар гек-тар хьалха кхача ялат: кӀа, хьажӀаш, гидуаргаш, коар-толаш, баьцадаараш, доакъ-ара лаьрхӀараш. ДӀадахача шера, гурахьа дув ялат 27,4 эзар гектара тӀа дӀадиьра», - аьлар мехка кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас, ше боахама керттер-ча декхарех дувцаш.

Шоай ханнахьа ялат дӀадера болх дӀабахьара мел эшаш дар долаш да: фу, молхаш, доагор. Тайп-тайпарча боахама кхаш тӀа яргьа 1 200 юртбоахама техника. Говзанчаша яха-чох, из кийча я 85%, цо таро лургьа ший ханнахьа дика из болх дӀабахьа.

ГӀалгӀайчено сатувс; хьинар долаш, лелалуш бола кагирхой хьалкхерга

Султиганаькъан Йоакъап

«Кагирхой цхьанкхетарий ЦӀенах» лоархӀаме майда хилар, республикан къона-ча бахархой хьинаре болх дӀабахьара, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГӀалгӀай Республикан зарбан болх ле-лабераша.

«Белгалдаккха лов, вай лаьрхӀар кхоачаш а дергдо-лаш, хьаькъал долаш кагирхой

ба, уж дакъа лоацаш ба эггара лоархӀамеча кхетаченашка. Со тешаш ва цу тайпарча кагир-хоша дика дегӀайоалаергьа вай ГӀалгӀайче, мохк; цар лоархӀаме дакъа лоацаргда республикан хургдолчунна юкье», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Кагирхой центро новкъостал ду кхувш йоагӀача тӀехьенна цхьацца шоашкара хӀама хьал-хадоаккхаш, эшача дакъа лоа-цаш, таронаш вахара юкьей-

оахаш. Дукхаза центра майда лелаяьй коммерчески йоаца-ча моттигашка, волонтерий юкъярлоно говзанча хьеха-маш, культуран кхетаченаш дӀаяхьара.

ГӀалгӀайче 7-ча моттиге хилар «Росмолодежь. ХӀама хьаде» яхача Россе юкъярча программанна юкье. Иштта вай дикача кагирхоша шоаш-кара дакъа лаьдар, дукха дин хьехамаш, дикача оамалий бо-ламаш дӀахьош.

Мехка Ӏаьдало массаха-на хьаллоац кагирхой феде-ральни, куран кхетаченаш, цар таро я ГӀалгӀайче хьинаре дегӀайоалае, шоашта ховш дар декъа, РФ кхьича моттигашкар-ча балха новкъосташца дагаба-ла.

Цу тайпара бола кагирхой, шоашта могар дара кийча ба шоай хьамсара мохк, йоккха Росси тоаяра, из чӀоагӀа юкъя-рло вӀашагӀйоллара кӀийле йолга ховш.

Дега йицлурггйоаца ханаш

Долакха-Юрта лаьттача тӀема доакъашхоех дийцар дешархошта

ГӀазданаькъан Ахьмад

ЦӀаккха дицлургдоаца денош дукха да, вай къаман исторе. ТӀехьено тӀехьенга дувцаш, дахаш дола хӀамаш да уж тахан. Царех цхьа ди дийндеш, Пхьилекъонгий-Юртарча культуран ЦӀагӀа юртарча № 1 йолча ишкола дешархошца Долакха-Юрта лаьттача тӀема юкье дакъа лоацаш хиннарах дийцар.

«Кхетачен керттера дек-хар - кхувш латтача къонача тӀехьенна мехка истори довзийтар, тхьоврача ханашка деналца, майралца яхь лора-еш духьаллаьттарий цӀераш йовзийтар дар. Вай исто-ре лоархӀаме денош да уж», - аьлар «Сердалога» кхетачен кулгал деш хиннача Пхьилекъонгий Тамилас. Кхоа-на доккхача вахара наькъ тӀа баьнна, дуккхадараш довза дезаш болча къонабарашка Даьхен истори довза дезил-гах, цунца лоархӀам хила без-илгах дийцар культуран ЦӀен болхлоша. Вай къаман вахаре дуккха а хиннад деналца ду-хьальотта беза денош. Вай из цӀаккха а дицде йиш яц! Таха-нарча керттерча декхарех да

ала йиш йолаш да шоай Даь-хен истори довзар.

Долакха-Юрта лаьттача тӀема юкье дакъа лоацаш хин-нача вай къаман яхь йолча къонгех дийцар Пхьилекъ-онгий Тамилас. Цар цӀераш дӀайовргйоацаца шаькъа-ца язъь латт Даьхен исто-ре. Къаман сийдола, деналах, майралах бизза, шоай хӀама моастагӀий каракхоачийтарг-доаца къонгаш хиннаб уж. «Долакха-Юртарча тӀом» яха документальни кино гойтар берашта. Къилбаседа Кавказе Граждански тӀема хана лаьтта хьал довзийташ дола сурташ, каьхаташ, иштта кхьдараш а дар видеогойтаме.

Деникинцех шоай лаьт-та лорадеш лаьттача гӀалгӀай къонгаша гойтар исторе лора-деш дар, дуккхача ханашка денз. Гуш дар, гулденна хин-нача берашта из истори тахка, довза чам болга. Дукха тайп-тайпара хаттараш дар цар кхетачен кулгалхошка. Къо-нача тӀехьен тахан тамаший-на хеташ долча хӀамаех дий-цар цига. Блаь шу совгӀа ха яь-ннай Долакха-Юрта из доккха Ӏаламат этта хинна. Граждан-ски тӀема хана, Росси екъалуш латтача хана, Долакха-Юртарча

бахархой, кхерам яхача деша-га шоаш боха ца байташ, хьал-хара Ӏаьдал юхаоттаде гӀерташ хьайзаца деникински эска-ра духьала сунт хинна эттаб. Большевикаша нийсхо, наьха бокъонаш хьаоттаергьа яхар хьаллоацаш, ураэттаб юртар-нах, хӀана аьлча цу денга хье-жаш, гӀалгӀай къамо дукха ха-лонаш текха хиннай.

XX-ча блаьшерен ха йола-луча хана, кхьдараш санна доккхача, дикача хувцамаш-ка сатувсаш даьхад вай къам а. Дуккхача шерашка наха низ тӀалоаттабар, шоай бокъ-онех эшабар, харцо лелаяр дӀадоаккхаш, керда ха оттар-гья яхача дешо дегаш хьешаш хиннад цар. ЧугӀертарашта духьала лата арабаьннаб уж, вӀалла хье ца луш, бакъ-да низаш цхьатарра хинна-дац. Долакха-Юртарча нахага лерттӀа герз хиннадац цу хана, шоай денал хиларах духьаль-иддаб уж. Юрта мел хинна боккхий, къона, хӀетта мара вахар довза болалуш боаца маӀа нах лийгаб цу тӀема юкье. Шоай моарой, къонгаш, вежа-рий лийгачул тӀехьагӀа, царга хинна герзаш бедехка, ду-хьальэттаб ноаной, йижарий, истий, уллув латташ кхертӀой

бедоакхаш, хинначох ма дарра ца кхеташ дола бераш долаш. Блаь шу совгӀа ха яьнначул тӀехьагӀа а, къаман исторе-на дика довзаш да уж денош. Йоажалах ца кхераш, шоай лаьтта бахьан духьале яьча наьха цӀераш йицье йиш ярех яц исторена!

Цхьаккха доккхий къамаь-лаш доацаш, бокъонца хин-нача тайпара тахан хьадув-цаш латта хӀама да из. Цу тӀема юкье лийгарашта отта-даь сийленг да тахан Долак-ха-Юрта. 1919-ча шера саькура бетта диззача бархӀ дий-нахьа деникинций толашагӀа лоархӀаш хиннача эскара ду-хьала лаьттаб уж нах, Буронна белогвардейцашка го ца бай-таш. Белгалде деза, деникин-цаш чӀоагӀа тамаш еш хиннил-га, иштта шоашта цар духьа-ле ярах. Вайна юкье оалаш да-кх, къаман бокъонца бола низ цхьа хала денош эттача мара ма барра бовзац аьле. Уж нах массахана вай дегашка хила беза! Къаман исторе лоархӀаме оагӀув хинна дӀаэтта денош да уж. Долакха-Юртарча тӀема юкье вахар хьадараш къаман яхь йола, деналах бизза бола къонгаш болга дӀадувца деза вай тӀехьенга!

Гяьбартой-Балкхарой мехкарча болхлошца бувзам члоагбеш я мехкара СФР

Гяьгенаькъан Мартина

Гяьбартой-Балкхарой мехкарча болхлошца бувзам члоагбеш ба тахан, мехкарча пенсионни ганза оаглон болхло. Из хоам «Сердалога» бера цу моттигера.

«Эльбрус-социум» яхача Дешара – болх хьаоттабара моттиге мехкашта юкьера кхетаче хинначул тлехьагIа, Гяьбартой-Балкхарой мехкарча СФР оаглон кулгал деча Баков Николайца вIашагIкхетар дIадихьар вай республикер-

ча цу оаглонцарча моттига хьалха латгача Йовлой Зубейрас. Таханарча дийнахьа лоархIамедараш белгалдир хьакимаша. ВIаший бувзам лоаттабеш болх дIабахьарах дийцар цар», - йоах тхога бенача хоамо.

Мехкарча СФР тахан теркалдечох, иштта йола кхетаченаш дикка пайда беш я цхьацца лоархIаме дола декхарах кхоачашдара тIехьа.

ХьалхагIа «Сердало» газетага гIолла хоам баьбар оаха, Эльбрусски кхале дIахьоча мехкашта юкьерча кхетаче Йовлой Зубейра дакъа лоацаш хиннав, аьнна.

Бахархой хаттараш доашхаш хилар юртбоахама министерстве

Султиганаькъан Йоакъап

Бахархой тIаийбу ди дIахьош хилар юртбоахама гIулакхех йолча министерствон кулгалхочун гIонча вола Харсенаькъан Кьурейш. «Сердалога» из хоам бир цу моттигера.

«АПК оаглонца дувзаденна дола лоархIамедараш доашхаш болх дIабихьар кхетаче. Паччахьалкхен программашка дакъа лацарца, фермерски боахамашта гIо дарца, юртбоахама гIулакхашта лаьттан доазонаш кьоастадарца, иштта юрташка бахача наьха хьал аттачахьа дакхарца дувзаденна дар мехкахоша тIакхихьа хаттараш», - йоах тхога бенача хоамо.

Харсенаькъан Кьурейша хIара сага кьувлараш тохкаш, доашхаш болх дIабихьар цу дийнахьа. Цхьацца проекташ йоаржаеча де дезарах хьалхадохаш, министерствос гIо делга хьалхадаккхар бахархошта. «Иштта йола кхетаченаш хан-ханнахьа дIакхяхьар лоархIаме да юртбоахама оагIонна.

Цхьаккха хаттар дусаргдац ца тохкаш, боагIаш бола болх дIа ца хьош. Лаьттанца кьахьаг ловш мел волча хIара сага оагIув хьаллаца кийча да тхо», - аьлар республикан ахархой викала.

ПайданегIа, беркатегIа хургдолча тайпара цу оагIонцара болх хьаоттабар министерствонна хьалхашка латгача керттерча декхарех да. Цунца дувзаденнараш кхы а дикагIа тоадеш кьахьаг лерхI мехка.

Искусствай колледже «ЛоархIаме къамаьл» хетадир дипломата балха

ГIазданаькъан Ахьмад

Массахана дIахьош дола дешара кIира дIадоладелар ГалгIайчен Паччахьалкхен искусствай колледже «ЛоархIамеча къамаьлаца», цун къаьгга халкъашта юкьера белгало ювцаш. Кхетаче дувца оттадаь дош дар дипломати - из я халкъашта юкьерча гIулакхех йола эггара лоархIаме тема. Дипломата професси - эггара эшаш йола, халкъашта юкьера гIулакхаш леладеш йола

професси я. Цига берашта кIоаргагIа довзийтар дипломат малав, из малагIа хаттараш кхоачашдеш ва.

«Геттара безам тIабодаш дар дипломата болх, искусства балха даькъ тIарча оаглонца нийсбар. Студенташта хьалхашка оттадир цун цхьатарра йола балха оаглонаш лахар. Художника ший сурт дуллаш бесаш леладеш санна, хIаьта музыканта - оазашка, дешай цхьанкхетара оаглонашка санна, дипломата а ший керт-

тера уйла дIайовзийт дешашца, кулга оамалашца, цхьацца болча ший тайпарча хоамаца. Оаха дийцар, халкъашта юкьерча политике малагIа дакъа лоацаш я искусство. Артиста-ша, каст-каста фестивалашка, гойтамашка дIахохьу шоай мехка мах бараш, культуран программаш. Цу тайпара хиларо таро лу халкъашта юкьера мотт кхетабе, шоайла леладеш гIулакхех кхеташ хила. Оркестре хIара музыканта хозаш хул ший лоалахо, из хьож цунца нийса лакха, оаз цхьа-

на яхийта. Иштта, халкъашта юкьерча даькъ тIа а да - дIаюуха деш дола къамаьл хозаш хиларга хьежжа мара толам баккха йиш яц, юкьера боарам нийсбе, массане а пайда эцаш из къамаьл дIадахьа», - аьлар «Сердало» газетага Тутайнаькъан Х.

«ЛоархIаме къамаьл» хиларах пайда ийцар хургболча культуран болхлоша. Искусство, дипломати цхьан майдилга ши оагIув я. Уж хьож къамаьл дIадахьа, шоайла кхета.

Дешара оаглонцарча ахчанца дувзаденнарах дийцар Магасе

ГIазданаькъан Ахьмад

Мехкарча дешара моттигашкарча кулгалхошца кхетаче дIахьош хилар Магасерча дешара моттиге. Дувца оттадаьрашта юкье дар ишколашка моллагIа хIама эцаш долча ахчанца дувзаденна гIулакхаш йоккха терко лоаттаеш дIакхяхьар; берашта кхача

лоаттабара, мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас белгалдаьраш кхоачашдара болх боагIаца боараме, цхьаккха кхоачамбоацараш доацаш хилийтарах.

Кхетаче дакъа лоацаш бар мехкарча рузкъан оаглонцарча моттигий болхлой. Из хоам «Сердалога» бир дешареи Иилмани гIулакхех

йолча министерстве. «Министерствонна кулгал деча Цхьорой Ахьмад-Башира белгалдир, ишколашка, берий бешамашка дIакхухьаш мел бола ахчанца бувзам бола болх цу оаглонцарча тIахьожомах йолча моттигаша лакха терко лоаттаеш болга. Цу оаглонца дувзаденнараш доашхаш къамаьл дир кхетаче. Оттаяьча моллагIа

члоагIонах цар жоп дала де-зилга белгалдир министра. Болхлошта алапи дIадалара болх цIена, боагIаца боараме хила беза.

УФАС кулгалхоша, хIама эцара балхах йолча паччахьалкхен Комитета болхлоша белгалдир; ишкола, берий беша кулгалхошта моллагIа хIама эцара балхаца шоаш гIо де, де дезар хьалхадаккха

кийча болга. ТлехьагIа цхьаккха кхоачамбоацараш гучадаргдоацаш, эшаш да из», - йоах тхога бенача хоамо. Кхоачашдаьрех, кхоачашде аьнна тIадехкарех йола протокол оттайир кхетаче. ХIара кIира тIахьожам бергболаш ба цу балха. Цо белгалду, цу члоаглонца дувзаденнараш боагIаца боараме дIадахьар вай мехка лоархIаме долга.

Къаман, культуран гѳулакха лаьттар

Чахкенаькъан Саида кхоллама никъ бовз мехка

ГӀазданаькъан Ахьмад

Шолжа кхален культуран ЦӀагӀарча литературан-байтий «Наьна мотт» яхача тоабо дийцар цӀихезача гӀалгӀай йоазонхочун Чахкенаькъан Саида вахара, кхоллама наькъах. ГӀалгӀай литература дезаш, лоархӀаш мел бараш гулбенабар цу кхетаче.

«ГӀалгӀай йоазонхой» яхача программацара дакъа дар цу сарахьа оаха хьа-дйиллар. Кхувш латтача кьонача тӀехьенна къаман цӀихеза байтанчаш, йоазонхой, драматургаш бовзийташ йола программа я из. Наьна мотт безар, цун сий лакха лоаттадар хӀара гӀалгӀачун хьалхашкара доккха декхар долга белгалду оаха вай берашта», - дийцар «Сердало» газетага культуран цӀен болхло йолча Матенаькъан Iайшета.

Тоабанна кулгал деш йолча Яражанаькъан Мадинас вай мотт хьаоттара никъ мишта хиннаб дийцар кьонабарашта. Цо белгалдечох, йоазонхой кхоллама никъ бовзаро цар йоазонаш дикагӀа, кӀоаргӀа тӀаэцийт берий дегашка, кхетамашка. Чахкенаькъан Саида никъ-м; тахан вай хьатахка эттача; бӀаьхий, боккха, къахьегамах бизза ба.

Цун байташ, дувцараш, романа тӀара доакъош дешаш; берий дегашта тоам хулилга гуш дар цу сарахьа. Чахкенаькъан Саид доккхача, кӀоаргӀа деша боккхонца вола говзанча хиннилга вайна массанена хов. Лакха начӀал долча цо шийна тӀехьа дитар, тахан вай доаккхалца доаржадеш латтар кӀезига дац.

Чахкенаькъан Саида вахара никъ хадарах, Росселитературан оагӀон боккха эшам хилар! 2008-ча, из вайцара къаьстача шера, 70 шу дузаш мара вацар из. Хеталу, ваха висаваларе кхы а дукха хӀама кхелла хургар цо, аьле, Даьла къахетамца. Ше мел йоаккха ха къахьегаш яккхар цо яха дешаш йоазонхочунга товш, доагӀаш да аьлча харцахьа хургдац тахан.

ГӀалгӀай меттала санна эрсий меттала а наьха дегаш тохадолийташ дола балхаш кхеллад цо. Кавказерча йоазонхошта юкье дикка цӀихеза вар Чахкенаькъан Саид. Зехьа денош доадар вӀалла а доагӀаш дацар цун оамалца; цудухьа хӀара ди, сахьат къахьегамах дизза дар цун; вахара ха кхоача-енна лийрхӀар кхоачашде ца кхувш висар кхераш санна.

Дукха керда, дӀадоладаь йоазош дисар цун, тахан а доладаьчча иштта дадаш да, вахара деной ха мел ваьхача а дукха йоацилга бакъдеш санна... Кадай, хьинарах визза хиннача йоазонхочох цӀаьхха кхийттача лазаро соцадир деррига а.

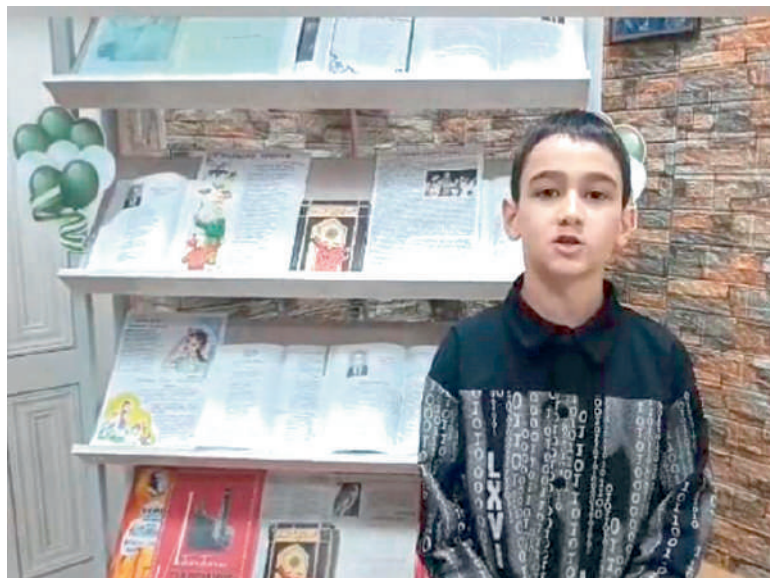
ДӀабахача бетта 22-ча дийнахьа 88 шу дизар 1938-ча шера малхаваьннача Чахкенаькъан Саида. Наьсар-Керте доладелар цун бералла шераш. Бера хана тер-

сарах.

Массабола гӀалгӀай санна, ший бола низ ураоттабаь духьаллаьттар Даьхен йовхалах, цун анайиста сайранарча цӀелах хьегаш хинна Саид. Цо кхетадора, геттара чӀоагӀвала веза, къаман хӀама эшаде, доадаь дӀадаккха гӀертарашта дезар ца хилийта хьожаш, къахьега деза денош хьаэтталга.

Чахкенаькъан Саида вахара наькъ тӀа эггара лоархӀамеча гӀулакхех хилар Горький Максима цӀерах йолча Литературан институте из деша оттар.

Дукха хӀама дайна, лайна волча кьонача Саида дегӀа бӀаьхӀа, лоархӀаме никъ бовзара тӀехьа баьккха гӀа хилар литинститутах. Дунен, эрсий литература дайзар цунна цига деша вагӀаш, иштта дуккхача вахара наькъ тӀа эшаргболча нахаца доттагӀал тессар.

калдир цӀагӀарча наха цун дегӀаца начӀал долга. Ший тайпара, цхьа кӀоарга уйла йолаш бер дар из.

Эггара хьалха цо язъьча байто а хьагойтар цун кхоллама никъ дийнбала дукха ха йоацилга, из дикка гаьнаваргварех волга. Литературацара оагӀув безараша ханнахьа теркалдир кхувш латтача кӀаьнка дегӀаца начӀала сийг болга. Бакъда ма хетта тоалуш латт-кх аьнна хета вахара денош Iаьрждедар, Сталин яхача бӀехача адама цхьаккха бехк боацаш мехкадаьккха къам гаьнарча, хийрача Казахстане чукхос-

Ший кхоллам сомабаккха, кӀоаргга дег чу яьда уйлаш малхаяха, михьарайовлийта аьгтув хилар цун.

Йоазонхочун никъ харжар шийга товш долга кхетадир цо, цига деша вагӀаш. Цу наькъ тӀа чӀоагӀвенна дӀаотта, наьха дегашка боча моттиг дӀалаьца яхаргӀола байташ кхолла, ше хьатӀаийцар боагӀлаш бола лерхӀам беш дӀадахьа малагӀа гӀулакхаш керте оттаде деза кхетадир Чахкенаькъан Саида.

«Дошо бӀоагӀий» яхача цун дипломни балхо хьагойтар, цун никъ шера, бӀаьхий, доккхача йоазонех бизза хургболга. Дипломни болх хинна ца Iеш, дуккхача наьха дегашка сийг лотабеш, цун кхоанарча наькъа мах оттабеш дола роман хилар цох.

«Дошо бӀоагӀий» яха 1944-ча шера вай къам Казахстане Iодахьийтара хетадаь роман ца довзаш тахан атта саг хургвац вайна юкье. Дуккханеша бӀаргаш лешаш дийша, тахан а дешаш латта книжка да из. ГӀалгӀай дезалаша, цхьаккха бехк бо-

ацаш, лайна Iазап, текхала ма могга йола хало йовзийташ да роман. Гуш да, малагӀаца уйлашца, дегӀаца автора из болх язбаьб.

ЧӀоагӀа хала хиннаб цу романа малхадалара никъ а, хӀана аьлча Саида из яз деш хиннача ханашка цу ханарча Iаьдало мехкахбахарца дувзаденна-раш вӀалла доаржадайташ, дувцийташ хиннадац, геттара чӀоагӀа тӀахьожам лоттабаьб адама, бакъдар тоIаде гӀерташ. Дукха ха яьккхай цу романо яздаьчул тӀехьагӀа, кепӀа текха доаржаде йиш йоацаш.

Къаьсттача, гаргара нах болча кхетаченашка мара хьоахадеш, дешаш хиннадац из. Чахкенаькъан Саида дегӀа йоккха хало еш хӀама дар из! Ший бӀаргашта дайнача, дегӀа лайнача дено-ех ше яздаьр малхадалийта бокъо йолаш вац яхар; йоккха харцо яр! Бакъда ха йоацаш хӀама дац дунен тӀа, Даьла къахетамца, хьаэттар дагадоацача хана.

Дуккхача гӀалгӀашта са мо езаш йолча Даьхен йовхалах, безамах хьегабеш; арабахара денош духьалъоттадир цу романа! Геттара чӀоагӀа айелар йоазонхочун цӀи цул тӀехьагӀа. Адамаша чӀоагӀа сатийсадар цу денга, шоаш текха денош массанена довзийта гӀертар уж, шоашта тӀакхелла харцо бекхам боацаш юсаргӀоа-цилга ховра хьалхалаьттарашта. Ший къаман оазаца лувра йоазонхо цу романа тӀа, ший наьха бала мел кӀоарга хиннаб доаржаде хьежавар из.

Чахкенаькъан Саида беррига кхоллам тахан бовза эттача, вай кхетаду, из маса-долча оагӀонашка кхача ховш вола говзанча хиннилга. Цун байташ, дувцараш, романа, пьесаш кӀоаргга дегашка ювшаш я. Даьхенцарча безамах, ший хӀаманцарча лерхӀамах, къамо хьабенача наькъах, иштта кхыдарех дувц цо

ший байташка, кхыдолча йоазошка. Дуккхача йоазонхоша таржамаш даьд цун балхашта, Саид ше а хиннав таржамхо.

МоллагӀаца йоазонхочун нигат, уйла йовза йиш я, цо кхеллача балхашка гӀолла, оалаш да литературе. Тахан майрра оалалу, Саид къахьега ловш, хьинаре, ший къам, мохк безаш, хоза, беркате мел дола хӀама доаржаде гӀерташ, ваьха саг ва. Из-м моллагӀаца а теркалдергда, цун йоазош деша эттача. Нийсхо, беркате, эздийдар, наха юкье барт хургбар лакхе увттадеш ба йоазонхочун литературан мотт.

Россе йоазонхой, Халкъашта юкьерча йоазонхой Союзий, Росселитературан Союзий, Росселитературан Союзий, Илман, кхоллама Петровски академе доакъашхо-корреспондет волаш къахьийгар цо ший вахара наькъ тӀа. Кьилбаседа Кавказа литературан оагӀонца лоархӀаме моттиг дӀалоацаш лаьтта саг вар из. Дуккхача тайп-тайпарча оагӀонашка гӀолла арадийллар цун йоазош. Царна юкье яр «Советски йоазонхо», «Советски Росси», «Берий литература» яха зарбан моттигаш.

Эрсий меттала, Кьилбаседа Кавказа къамий метташ-ка, иштта доазол арахьарча мехкашка таржамаш деш, даьржа дар цун балхаш. Дукха книжкаш да тахан вайга хьакхьаьча йоазонхочун. «Къамий доттагӀал», «Вай таханардар», «Нева», «Дон», «Волга» яхача, иштта кхыдолча журналашка гӀолла бовзар наха цун кхоллам. Ишколашка, кхыйолча дешара моттигашка, культуран цӀеношка цӀихезача йоазонхочун кхоллама хета-ья кхетаченаш дӀакхухь вай мехка каст-каста.

Зовне, дог хьоасташ ек цун байташ, къаьстта бера-ша ешача хана чӀоагӀа безам тӀаозаш я. Ший деррига дог, вахар литератураца хетта хиннача сага кхоллам а ший тайпара ба. Саид хиланза

варгвоацаш вена саг хиннав Глалглай литературе. Къаман эггара эшача хана, волаვენав из язде, хлаьта ше мел яздер къаман вахара хетадаь язде ловш хиннав.

Глалглай къаман литература, наьна метта хлама ма хулла тоаде гертташ, тлателла къаххийгад цо. Из вовзаш хиннараша белгалдечох, ди-бийса ца къовсаши болх беш хиннарех ва из. Тахан цо йитача ларага хьжача, вай теркалдергда из. Дом тлабижа улга тла длаьха шераш доахаш, сага кулг ца тохаш латтаргдарех дац цун книжкаш. Шийна гонахьа мел хиннараш къахьегара тлаьхьеш, вай доккха доацаца къаман шортта йоазонхой хила беза яхаш хьалхадоехаш, къонабарий начлала малхадала никъ беллаш, лаьтга саг ва йоазонхо.

Дуккхача нахаца доттаггал леладаь саг хиннав из. Къилбаседа Кавказа моттигашка-м из массахана веза, лоархлеме хьаьша вар. Члоарла ловра цунна кердаца йоазонхоша вай литературан хлама шердар, тоадар; боккхалбарашта когаметта къона йоазонхой ураоттабегерттар из. Дайман йийллаяр цун цлен налараш, кхолламца доттаггал долча наха.

Длаьха сахьаташ доахаш, ший мел бола низ ураоттабийя къаман кхоанарча вахаре накъадаргдарий моттиг белгалгье герттар из. Оалаш да-кх, йоазонхо хила-м хала дац, наьха дегашка ювшаргйола, цкъа йийшача йицлургйоаца произведенеш кхоллар - из да лоархлеме. Чакхенаькъан Салид цу мугларерча йоазонхоех ва оалалу тахан майрра!

Ж у р н а л и с т и к е р а длаболабелар Салида бляхий бола никъ. «Сердало» газете къахьегаш хинна, дуккхача наха цига накъаваьнна саг ва из. Тлехьагло хилар цох редактор, тлаккха НГИАССР телерадиовещание Госкомитета керттера редактор волаш болх бир.

Вай къаман ладаташцара, культурацара хлама довзийта, доаржаде герттар из наха юкъе. Лоархлеме болх длаьхош лаьттар из Нохч-Глалглай книжкаш арахецаца моттиге а. Дуккхача йоазонхошта, язде болалуш барашта шоай книжкаш малхадаха гло дир цо цу ханашка. Тайп-тайпарча журналашца бувзам болаш ба Салида кхоллама никъ. «Лоаман Iуьре» яхача альманахага гюлла керда цлешар йовзийтар цо литературан вахаре; наха, йоазонхошта юкъе бувзам хилията герттар. «Селафад» яхача журнале керттера редактор волаш, шераш даьхар йоазанхо.

Шоай меттацара, Даьхенцара безам, лерхлам члоаргбегерттар из берий дегашка. Берашца бувзам лоаттабег, царна юкъе начлал дараш

гучадаха хьожар. Моллагла тладилла декхар бехктотхаме, боагггача боараме кхоачашде ховш саг из воландаь, тайп-тайпарча моттигашка болх бе длавехар из. Массанахьа кхача герттар Салид, вахара ха йлаьха хургйоацилга ховш санна.

Журналистике, литературе къахьегарал совгга, театра вахаре даька лоацаш хилар из. Шолжа-Глалгий тларча теникий театра кулгал деш волаш, берий дегашта тоам хургбар хоржаш, боккха болх лоаттабир цо ерригача тоабанца. Ленина цлешар хиннача Советски берий ганза Нохч-Глалгий оаглонна кулгал деш волаш, начлал дола бераш гучадаха, царна шийна могаши дола гло де хьожар из. Россе эггара къонагга болча мехка - Глалгий Республикан културан гулакхех йолча министертвонна хьалха латташ, хьинаре къахьегаш, белгалваьлар из мехкахошта.

Глалгий къаман култура, истори, беркате ладаташца дайта гертташ, болх лоаттабир цо. Иштта мехкарча йоазонхой Союза кулгал деш хиннача ханашка дуккхача къонача йоазонхошта никъ хьабийллар цо. Вай къаман литературан кхоане йлаьхий, беркате хилията герттар Салид.

Тайп-тайпарча моттигашка болх беш, массанахьа шийна тлехьа хоза лар йитарех вар из. Вай къаман юкъе оалача тайпара, цунца дагавала, цо аьннар хьаэца догдоагаш саг вар. Иштта длаоттаваьвар цо ше къаман хьалхашка, тхьоврача хана денз.

Дика кхоллаш баьхарий вахара никъ хаьдача а; дицденна, хийрадаьнна дладаргдац цар дита дикаш! Ишттача нахах саг вар тахан вай вувцаш вола йоазонхо. Нахаца та ховш, имерза, безаме, ше везийташ саг вар из.

Иштта волаш ваха висар эзарий дегашка. 2008-ча шерарча ардара бетта 29-ча дийнахьа, Дала йиллаха кхоачаенна, Цун кхеле длавийрзар Чакхенаькъан Идриса Салид.

Боккха эшам бар из вай къаманна, ерригача Къилбаседа Кавказа. Цкъа вахара никъ хада безаш ва вайх хларавар, хлаьта дуненха йоаккхача хана, эггара лоархлемедаь да Даьла раьза волча наькъ тла къахьегар; беркате, ше длаваьлча а наха накъадаргдар, пайда хургбар доаржадеш ший денош дладахьар.

Глалгий къаман вахаре эггара халагга хинна ханаш йовзийташ дола балхаш кхелла, из исторе оаглонашка доаржадаь волча Чакхенаькъан Салида цли тахан йовзаш, лоархлеш; мехкарча моллаггача моттиге.

Россе бахархой довзаш ба Глалглайчен вахар

Султиганаькъан Йоакъап

Россе Президента могаь, «Туризм, хьаьша тлаэцар» яха къаман проект кхоачашгеш хилар баьхан долаш, Глалглайчен туристически оаглонашцара Россе бахархой безам совбоалаш боагга, яхаш, дийцар «Сердало» газетата ГР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Цо вайна таро лу керда наькъаш хьакхолла, паркаш, хин йистошкара хоза моттигаш тоае, хьаьший безам тлабодаш вай республика дерлайоалае. Россе дукхача моттигашкара нах вай лоамашка, къаьнарча глалашка хьажа ух», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлас.

Мехка туристически оаглорахьа даь даьннар а дукха да. Иштта тоадаь даьлар Цай-Лоама дукъ, гойтама май-

даш а йолаш. Цу моттиге баха а, хьажа а раьзабараш хлара шера дукхарла хулаш боагга.

«Лоамий дувцараш» яхача проекто хьабеллаш ба цихезача глалашка вуга никъ, кхьиметтел парашютаца чукхувсавалара клубуга вигар а. Къаьстга йола оаглуь я «Тема сийлен шахьара - Маггалбика» никъ бувцаш яр, моттигерча турпала оаглонех дувцаш, дицлургдоаца наькъаш довзаш

хул цига туристаш.

Мехкадас белгалдир, хлара шера кхьича моттигашкара нах тлакхеташ хилар, уж го безам болаш хул Глалглайчен тамашийна дуне.

Мехка лаьдал лаьрхла да длахо а уж оаглонаш дерлайоалае, салолама моттигаш тоае, Глалглайчен туристически даькъ тла массайолча оаглорахьара хозал хьакхолла.

ИЗО Паччахьалкхен музее баха хилар ишкола дешархой

Глзданаькъан Ахьмад

Глалгий паччахьалкхен музее гулбелар, Илдарха-Глалгий тларча № 1 йолча ишкола дешархой. Къаман культураца дувзаденнараш довза члоарга чам чубенна дар бераш. Хлаьта музее болхлоша тайп-тайпарча оаглонашца дувзаденнараш довзийташ, экскурси йир царца.

«Пхьилекъонгий Луиза яр берашца болх длабихьар. Хьалхара шоашта гуш долча цхьаццадарех тамаш еш, дукха хаттараш телаш, догайденна, массадар довза гертташ, яр къона тлехье. Къаман истореца дувзаденнараш тахка чам болаш хул вай дешархой массахана, хлаьта цу дийнахьа шоашта ма хетта ха длаьихьар цар музее», - дий-

цар «Сердалога» цу моттига зарбан болх лелабераша.

Белгалде деза, иштта йола кхетаченаш длакхашьар члоарга лоархлеме долга. Ураотташ латгача къонача тлехьенна шоай Даьхен истори, культура, къаман ва-

харера гулакхаш довзийтар тахан лоархлеме да.

Доккха баркал аьлар дешархоша шоашца экскурси длаьхош хиннача болхлошта. Къаман исторецара дукха хлама дайзар царна цу дийнахьа.

«Говзаме йоазош» яха литературан яхь длакхайкаяьй паччахьалкхен университете

Глзданаькъан Ахьмад

Глалгий метта декада хьатлакхоачаш, «Говзаме йоазош» яха литературан оаглонцара яхь длакхайкаяьй Глалгий паччахьалкхен университете. Наьна мотт лорабара тлехьа кагирхой тлаозаш болх ба из.

«Глалгий меттацара лерхлам боккха хила безилга, цун хлама хьалла-цар лоархлемеца декхарех долга белгалдеш я яхьаш. Иштта цига гучабоахаргба начлал дола къонабараш. Болх глалгий меттала язбаь, наьна метта клоаргал йовзийташ хила беза», - дийцар

«Сердалога» ИнгГУ.

«Говзаме йоазош» яхача яхьага гюлла мел кхелла балхаш наьна метта, къаман литературан хлама хьаллоацаш хургда. Начлал дола къона, керда нах гучабалар доккха совглат да метта вахаре.

Дото хІамилгаш корайир, Гирети яхача лоаман юрта

Гьагенаькъан Мартина

Гирети яхача ГІалай юрта дотех яь, таьца хетта хІамилгаш корайир археологашта. Из хоам «Сердалога» бера «ТІехьале» яхача тІоговзанчий ишкола болхлошкара.

«Шоай болх дІахьош бо-ахкача археологашта корайир уж хІамаш дІадахача шера. Таьца шоайла хетта йола дото хІамилгаш лохерча ГІата № 3 долча малхара кашара корайир. Археологашта теркалде-чох, 200-300 шу хила мегаш я уж хІамаш», - йоах тхогарча хоам.

«ТІехьале» яхача ишкола болхлоша белгалдечох, иштта йола хІамаш цхьацца йолаш кораяьяр цигара хьалхаГІа, хІаьта ераш шоайла таьца хетта хиларо хьагойт из дотех яь ку-цала лелаю хІама хиннилга.

Паччахьалкхен филармоне артисташа берашта лаьрхІа дагалоаттама кхетаче дІайихьар

ГІазданаькъан Ахьмад

Даьхенцара безам кьонача тІехьен дегашка чІоагІбарах йолча программа ГІолла, Пхьилекъонгий-Юртарча № 3 йолча ишколе баха хилар филармоне артисташ. Россес цІихезача турпала Осканаькъан Сулумбика хетаяь яр кхетаче.

«Ураотташ латтача кьонача тІехьен бовза беа шоай кьаман турпалаш! Дешархой болча баьхкараш бар лакха начІал дола артисташ БІарахой Люба, Акхасаганаькъан Мовсар, Эккажанаькъан Роза, «Дека илли» яха вокальни тоаба. Даьхенах, Даьхен турпалех лаьца дар цар иллеш. Осканаькъан Сулумбика цІи Россес исторе лоархІаме, еза, боча йолга белгалдир кьонабарашта», - йоах «Сердалога» бенача хоам.

1992-ча шера саькура бетта 7-ча дийнахьа вахара никь хаьдар вай кьаман денал, майрал, яхь йолаш хиннача Сулумбика. Россес авиаце исторе дукха яздаьд цу сагах, наха зе ца хилийта, аьнна, ший са КІальоттадаь саг ва вай мехкахо.

Къаман белгало

ГІР къаман библиотеке «Хьона, ГІалгІайче!» яха ГІазданаькъан Аьсета керда книжка денад

ГІазданаькъан Ахьмад

ГІалгІайчен Янданаькъан Жамалда цІерагІча Къаман библиотеке хулача наьхатаро я, «Хьона, ГІалгІайче!» («Тебе, Ингушетия!») яха керда литературан кхоллам - поэтически сборник довза, из яздаьд начІал долча гІалгІай поэтессас, прозаика, Россес йоазонхой Союза доакъаш-хочо ГІазданаькъан Аьсета. Книжка арадаьлар Москве 2025 шера, хІанз из кьаман литература дезача наьхатеркама юкье да. Из, республикан культуран вахаре йоккха белгало я, дика йовзаш йолча автора кІоаргга уйлаш, исбахьален мах бараш чудоагІаш йола.

«Сборника тІа я дегах ГІолла чакхйоалаш йола байташ, цу тІа ший байташца ГІазданаькъан Аьсета дувц боккхача безамца ГІалгІайчен хІара вахархочун дагардар, цо хьаелл мехка хозале, иштга екь даьй лаьгтах йола уйлаш, кьаман вахар. Цун байташка дег тІара боагІача боккхача безамца дувц наьна безамах, хестабу хьамсара гІалгІай мотт, цун кІоаргал, хозал. ГІазданаькъан Аьсета кердача книжка тІа кхьдола лоархІамеча ГІулакхех а язду: дагалоаттамах, кьаман мах барех, ноахалий бувзамах.

ХІара кхоллам - из автора ший дешархошца дег тІара доагІа кьамаьл да, из диза да лирически а философе а мугІарех», - аьлар «Сердало» газетага Къаман библиотеке.

ГІазданаькъан Аьсета поэси ешар - из да ший белггала долча вахар чу кІоаргга чувалар, кьаман дешашца бувзам лелабар, таханарча исбахьален оазаца Іадаташ дувзаденна хилар. Цун байташа хьаелл дешархошта ший тайпара оагІув - поэтессас ший дегага ГІолла гойт вахара сурт, хоалуш хул бІаьшерен культуран тІехьале.

Поэтессай кхоллама юкье ший тайпара маІанаш нийслу, уж да дІаяхача а таханарча а ханашта юкье нийслуш дараш. ХІара мугІаровІашагІхотт даьй дагалоаттам, багахбувцама оагІув - таханарча дийнахьа нийслуш дола вахарера ший тайпара хаттараш. Из кьамаьл ГІазданаькъан Аьсета дІахьу ший берригача кхолламца. Цига хоалуш ба хьамсарча лаьгтанцара бувзам, ГІалгІай дош кІоаргга кхетадеш хилар, иштга дІаяхача а таханарча а наьха дегашкара уйлаш.

«Хьона, ГІалгІайче!» яха сборник дІадолалу авторгара («Дешачунга») доагІача дешаца кхайкарал деш, ше язду дег чура доагІаш, йоах из арадаьккхачо. Иштта дег чура

йоагІача йІовхалца, безамца йоах цунна тІехьайоагІача байта тІа а, «Хьона, ГІалгІайче!» яхаш я из.

Книжка чулоацам бовзайиш я цун тематически оагІонашка хьежача: «Дай мехках дош ала...», «Наьна дог - бух боаца хьаст», «Наьна мотт - дего бувца мотт», «Къаман турпалаш - кьаман сий», «Вахара наькьаш». «Кьонали кьонали», «Безам - вахара са».

Книжка арадаьннад Іаьржа-кІай, суртанчан ІагІасанаькъан Т. Т. графически балхашца. ТІера сурт даьд сийрда, терко тІаозаш да из, ГІалгІай кьаман дІаяха зама, таханардар цхьан хотташ йолча кІоарггача маІанца.

Пхьилекъонгий-Юртарча берий беша, мехка эггара хьалхара берий юкъярлон кхел хьайийллар

Гьагенаькъан Мартина

Пхьилекъонгий-Юртарча №1 йолча «ТІаус» яхача берий беша Россес эггара хьалхара Берий юкъярлон оагІонцара кхел хьайийллар. Из хоам

«Сердалога» бера берий бокьонех йолча моттигера.

«Цу ГІулакха лаьрхІа йолча кхетаче дакьа лоацаш яр берий бокьонех йола викал Чакхенаькъан Зарема, мехкарча Берий

юкъярлон кхела хьалха латта ЦІолой Ислам. Пионерски проекта ГІолла дикка тоаделар ала йиш я цу берий беша ГІулакх. ХІанзчул тІехьаГІа Іаьдалга ГІолла шоай бокьонаш лорае йиш йолаш хургда

бераш», - дийцар тха газетага.

ГІалгІайчен Берий юкъярлон оагІонцарча кхела юкье чуводараш тахан 236 саг ва. ХьалхаГІа дешархой мара бацар цу юкье, хІаьта тахан зІамагІбарий оаз а теркалъеш хургьа цу оагІонца.

Діадахар кІоаргагІа довзаш

«Лоаман дувцараш:

Дзурдзукаш - сийдола біухой» яха фильм да ГІалгІайче доаккхаш

Гаьгенаькъан Мартина

Угурчанаькъан Мухьмад-Сале Адам дика вовзаш ва ГІалгІайче а гаьнна мехкал араьха а, Даьхе езаш вола саг санна. Из массахана белгалвоалаш хиннав лакха бехктокхам бола, къаьхьагама тІера вола, юкьарлон пайда баьхаш вола саг санна. ХІанз Адам хьакхоллаш ва исторически исбахьален фильм «Лоаман дувцараш: Дзурдзукаш - сийдола біухой». «Сердало» газета корреспондентаца ше къамаьл деш, режиссёра дийцар цу балха даькъ тІа шийна гуш долчо, мишта хила деза из кино, цо иштта дийцар деррига мичаьхара хьадоагІаш да.

- Адам, мишта дагадехар лоаца метраш йола, «Лоаман дувцараш: Дзурдзукаш - сийдола біухой» яха фильм даккха?

- Из даккха сона дагадехар, вай истори ма дарра дІадовзийта ловш. Тхона лоархІама да вай даьша лелаяь ГІалгІайчен культура, Іадаташ, лоаман саг, эздела оагІув дІайовзийтар. Из истори да вай овла бувцаш - мичаьхара хьадаьннад вай, малаш хиннад вай, малагІа баьханах дахаш да тахан.

Тхона ловра, кхувш йоагІача тІехьенна книжкаш тІара а доацаш, боккьонца долча вахарга ГІолла царна истори довзийта, біаргадайт, Кьилбаседа Кавказа лоамий дувцарий оагІонашка из яздаьча беса.

«Лоаман дувцараш: Дзурдзукаш - сийдола біухой» - из духьал фильм хинна Іац, из да сага оамала низ гойташ, цун сий, ший лаьттан, къаман хьалхашка бехктокхаме хилар гойташ.

- Хьай балха хьалхашка

малагІа декхараш оттаду Іа?

- Аз хьалхарча арІарІа сайна хьалхашка оттаду декхар да исторически бакьдар гойтар. Фильма кертте латта хаттараш да, тахан долаш дола документаьни бакьдараш гойтар. Цу юкьедоагІа татаро-монгоьлски ига Дзурдзукий лаьтта яьнна хилар, иштта цунца дувзаденнар. Сона лоархІама дар сайна дагадийхачул совгІа исторически факташ юкье хилар.

ДукхагІа даькъе сона на-къаьннар са балха говзал я – аз 20 совгІа туркий мехка доа-хача фильмашка дакъа лаьцар, цу юкье исторически проекташ, диь голливудски фильм а долаш, со иштта дакъа лоацаш хилар Гай Риче проекташка. Цу наькъо сона доккха ГІо дир исторически кино доаккхача даькъ тІа, иштта хьажархошта хьалхашка бехктокхаме хила. Къаьстта цу-духьа хьакхеллар аз проект сай хьамсарча мехка – ГІалгІай Республіке исторически оамал лелаяш дола фильм даккха, из хургда нийсо йолаш, низ болаш, вай исторе сий долаш.

- Маца таро хургьа дукхача наха сатувсаш дола из фильм го?

- Довзийтар го таро хургьа 2026 шера тушола бетта.

- Фу маІан да цу фильма?

- Из фильм хьалхарча арІарІа вай кхувш йоагІача тІехьенна доагІаш да. Тха декхар да экранга ГІолла царна довийта, вай къамо нийса никъ лоархІаш хьадена мах бараш: сий, денал, лерхІам, майрал, нийса кхетам балар. Фильме керттера терко тІайохийт ГІалгІай Іадаташта-зІамага волча хана денз сага нийса кхетам балара; мишта лийннаб маІан, кхалнах, боккхий нах, бераш яхача деша; хІаравар ший моттиге а бехкток-

хаме а волаш, сий а долаш.

Оаха гойт, вай дай мишта біухой хиннаб, вон духьалъотташ мел денал хиннад цар, эггара халагІа йолча ханашка а шоай оамал тІара ца боалаш, цунна мутІахьа болаш уж хьа-баьхка хилар. Къаьстта белгалбир кхалнах – цар духьалъотта-луш хилар, денал долаш, тІема оамал йолаш уж хилар, хІана аьлча уж массахана хиннаб ца хилча яргІоаца вай исторе цхьа оагІув дІалоацаш.

Цу фильмо хьалхадоаккх, къаман низ герзаца хинна ца Іеш, хьалхарча арІарІа вахара мах барашца, кхетам баларца, ший хьамсара мохк лорабеш ваха харца хилар.

- Кино доаккхаш боккхагІчар новкъостал эшаш хиларий шоана, цар хьалхадаьккхарий тІабувхача ГІирса кеп мишта хила еза е кхыдола вахарера хьа-лаш?

- Из ийшар тхона. Оаха масса-болча говзанчащца дагадалара болх дІабихьар вай республике, уж хаттараш дувзаденна дар цу ханашка тІабувхабеш хиннаца ГІирсаца, герзаца, вахаре лела-даьча кхьаца хІамашца, цу исторически ханашка мел леладаьр юха кердадоаккхаш.

Тхо хьежар ма хулла бакьдар довза. Съёмка еш йола тоаба ма хулла гаргагІа хила хьежар цу ханашта - барзкъан ло баккхаргара леладаьча герзага, цІагІарча хІамашка кхаччалца. Кхыметтел базар а цу ханара е хьежар тхо. Из хьаьйир ГІалаш ягІаца Биште. Оаха ше ма дарра цу ханара сурт да кхоллаш дар, деррига чулоацаш.

Дукха болх баьб исторически хьал цу ханашка хиннача беса хилийтара, хьожаш волча сага из ха тІаэцаргІолаш, шийна гуш

дар цу ханашка хинна хилар цунна хоалуш хургдолаш.

- Хьажархой оагІорахьара сенга сатувс оаш?

- Хьажархоша хьалхарча арІарІа шоаш цу юкье дакъа ла-царга сатувс оаха. Тхона лов, саг цу фильмага хьежачул тІехьагІа раьза волаш, цох доаккхал деш цигара аравалар, хІана аьлча из цун а цун къаман а истори да. Из фильм духьал исбахьален кхол-лам хинна Іац, цо хьалхабоаккх вай овла, вай даьй никъ.

Геттара лоархІама да из фильм вай кхувш йоагІача тІехьено тІаэцар. Ший истори, Іадаташ, ше хьаваьнна овла цабовзаш вар, ше а воацар ва. Тхона лов, хьажа венача сага уйла яр, цун дагадохар, ше бехктокхаме волга къаман культура лораярах, шийна ховш дар дІахо дІадаларах.

Нагахьа санна, фильмага хьежачул тІехьагІа, цу сага безам хуле истори кІоаргагІа довза, ший Іадаташ лораде, шийна йи-тача тІехьален мах бе, тІаккха оаха деррига нийса даьд.

ГАЗЕТАГАРА ЛОАЦА ХОАМ:

Угурчанаькъан Мухьмад-Сале Адам ваьв 1972 шера, тов бетта 2-ча дийнахьа.

Ше лаьрхІачунна тІехьа волаш, бехктокхаме, массайолча оагІорахьа дегІавена саг ва из, йоккха вахара говзал йолаш.

1996 шера цо яккхай №1 йола Эккажъонгий-Юртара ишкол.

ЗІамага волча хана денз, из спортаца дувзаденна ГІулакхаш леладеш хиннав, единоборства хьалхара тайпа хилар цун вахаре тхэк-вондо, цо чІоагІа кІийле йир физически кийчон, оамала, моллагІа хІамах бехктокхам хилара.

1997 шера Россче чемпион хилар. Цхьа шу даьлча, спорткомитетго аларах, из деша эттар университетго, «Технологе, предпринимательствон» говзал Гомаеш вар из. Адам Россче гульяхча тоабан доакьашхо ва, Россче чемпион а хиларал совгІа, Дунен, Европан совгІаташ а даьхад.

2000 шера, цо дІахохьу спортивни даькъ тІа кикбоксинга оагІув, цунна кулгал деш хул Борзанаькъан Ба-хьаудин, цига из хул Россче чемпионате дукхаза котвалархо, иштта цо йоаккх Европан Кубок. 1998 шера Россче чемпиона цІи йоаккх цо армейски латарах.

2003-2008 шерашка цо амал ду чурча ГІулакхий оагІонца. Цо воккхагІа волча инспектора декхараш кхоа-чашду, цул тІехьагІа из болх беш хул Ілдарха-ГІалан ГОВД оперуполномоченни волаш, тІехьагІа – Наьсарен ГОВД.

Балхара дІаваьнначул тІехьагІа, цо лелабу ший до-алахьара болх, цу юкье автосервиса ГІулакх а долаш.

2020 шера из Туркий мехка дІавода, цо цига хьа-елл ондаргашта лаьрхІа йола кикбоксинга ишкол, спорт дегІайоалар, кагирхошта кхетам балара шийгара дакъа юкьехьош. Цига цо дакъа лаьцар кикбоксингах мехка чемпионате (К-1), цох хилар чемпион.

ДІахойодаца хана из вийхар кинон нах хоржача моттиге, из дика чакхваьлар, цо дІаболабир кинош да-хара даькъ тІара болх: цкъа хьалхагІа из вар кхьаца актёра ГІонча, цул тІехьагІа каскадёр, дІахо – каскадёр-тІема актёр. 2023 шера цунна цІи елар дикагІа вола каскадёр-тІема шера актёр. Из юкье волаш 24 кинопроект хилар, царех 20 турецки, 4 голливуда, цу даькъе режиссёраца Гай Ричеца бувзам болаш.

Карарча хана из цІавенав, цо хьайийллай каскадери киноакадеми, къаман кине-матографа дегІайоалае да-гахьа. Из иштта лоаца ме-траж йола фильм хьакхоллаш воалл вай тІехьенна лаьрхІа, цун маІан да, даьй ханарча, къаьнарча вахара Іадаташ, оамалаш, культура лораяр.

Шолже водителашта хьалхадаьккхар, наькъяшка лорае езаача бокъонех

Гаьгенаькъян Мартина

Хьехамайи болам дІахьош, Шолжа шахьаре водителашта хьалхадаьккхар наькъя бокъонаш лорае езилга, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мэре зарбан болх лелабеча Батиганаькъян Хьавас.

Кхетаче дІаяхьара бахьан дар, наькъя тІа машинашца дукха хатараш нийслуш хилар, иштта машин лалла бокъо йола каьхат а доацаш, кхувшбоагІараша машинаш сиха лелаш хилар.

Моттигерча администратце, иштта ОГИБДД дІабихьар из хьал хьалхадоккхаш бола болх. Цунца цхьана, бокъонаш лораеш боацараш административни бехтокхаме эзар, доагІаш долча законех.

К х е т а ч е вІашагІеллараша наькъя доакъашхой тІахьийхар бокъонаш лораяра, наькъя тІа фийла хилара.

Наьсарерча дарбанчен юхера машинаш лоаттаю моттиг дикка дІашеръеш латт

Султиганаькъян Йоакъап

Республикан дарбанчен юхера машинаш Іоувттаю моттиг дикка дІашеръеш латт. «Сердалога» из хоам бир мэре болхлоша. Шахьарера хьакимаш хьалххе баха хьежабар цу доазонга.

«ЦАО администрацеший болх дІаболабаьб. КІоагаш дІадикъа, бордюраш оттаяь кхьаьгаргда цига. Машинашта лаьрхІа йола шаккха моттиг дикка паргІатагІа хургъа, хувцамаш даьчул тІехьагІа.

Иштта керда гІашлой никъ буллаш, гаьнаш, зизаш дІадогІаш кхьаьгаргда цига», - йоах тхога бенача хоамо. Из моттиг массахана дукха адам гуллаш я. Цунга хьежа, бахархошта дикка паргІато еш хургда уж хувцамаш.

«Укхаза Денала орден Лаьттан наькх тІа Іойож...»

ГІалгІайче бицлуц Сталинград лораеш лаьттараш

ГІазданаькъян Ахьмад

Саькура бетта 2-гІа ди вай мехка исторен лаьрхІа дола ди да. Цу дийнахьа белгалду Сталинграде лаьтта тІом чакхбаьнна хилар, из лоархІаме дакъа лоацаш хилар Сийлахь-боккха Даьймехка тІом бодача даькъ тІа хувцамаш юкьедахара. Сталинград ер дуне мел латт дицлургдоаца денал гойтача исторе оагІон тІа йисар, цига моастагІчоа духьалъэттар, дунен тІа мел дола адам цецдоаккхаш, вай советски салтий, цу шахьара бахархой; цар гойтар шоай Даьхенцара безам чІоагІа хилар, саг дІааларах цатешшал чІоагІа денал, турпалал. Цу денна хетадаь Дола-Коарча культуран ЦІагІа «Укхаза Денала орден Лаьттан наькх тІа Іойож...» яха патриотически сахьат дІадихьар. Из кхетаче дІаяхьара бахьан дар цІаькха а хьалхадаккхар, бахархой денал, турпалал, моастагІчоа цар духьалъоттабалар гойтар, исторически дагалоаттам лорабар.

«Кхетаче дІахьош хиннача Бохтаранаькъян Иманас ма дарра дийцар Сталинграде лаьтатча тІемах, цун исторически оагІонаш гойтар, иштта белгалдир шахьар лораеш лаьттарий денал, майрал. Кхетачен доакъашхошта дайзар Мамаев Курганна лоархІаме дакъа - из бахьан лаьтта тІом, цихеза Павлова ЦІа лорадарах, моастагІчун цу тІа

кхача ка цаяларах дийцар царна. МоастагІчун гІозара юкье висача массехк советски салтечо, деналах ца бохаш, турпала тІом беш шоай моттиг чІоагІийр», - аьлар «Сердало» газетага Дола-Коарча культуран ЦІен кулгалхочо АлероевгІар Билала.

Кхетаче дІахьош хиннараша, цига дакъа лоацаш хиннарашта гойтар Сийлахь-боккха Даьймехка тІом латташ эггара лоархІаме дола дакъа дІалоацаш хинна моттигаш; документальни, исбахьален фильмашка гІолла. Хьажархой кхачар 1943 шера саькура беттага, цар таро хилар бІаргаго Сталинград лораеш лаьтта тІом боккха а унзара а хилар.

Из фильм гойташ дийнбелар «Сталинград лораеш лаьтта тІом», го йиш яр хІалакдаь шахьара урамаш. Цу шерашка хІара цІагІа тІема кІийле яь латташ, салтий бар, кІаьдбенна, Іаьржача кІурзах хьалбиза; бакъда духьалъотталуш бар.

Документальни бакъдар даьнначул тІехьагІа, программа дІахойихьар исбахьален оагІорахьа - «ДІайха лоа» яха, режиссёра Егизаров Гавриила фильма цхьа дакъа гойтар. Из да Бондарев Юре романах даьккха фильм, цхьана халонаш екьаш, тІемах лоралуш хилар дар цига белгалдаьр.

Иштта кхетаче дІахьош, байташ йийшар тІема деношта хетаяь культуран-салоама моттиге Іомалуш йолча Іумаранаькъян

Аишас, ИсаевгІар Иманас, АмаевгІар Ясминас. Цар вІаштІехьадаьлар из деррига Сийлахь-боккхача Даьймехка тІема сурт гулбеннарашка кхачийта.

Программа чудоагІаш кхоькхоллама дакъа дар - «Мамаев Курганна тІа сатем эттар» Боков В., «Шозза герз кхоссар» Коган Л., иштта «Герз чудеттар» Воронов Ю. Уж кхоллама мугІараш хозаш дар тІема васкет санна, иштта шоай са дІалуш, Котало гаргайоалаеш, байнарашта баркал оалаш санна. Царца дар, Эдал тІарча шахьара вахара оаз хазар, мел чІоагІа шахьар йоахарах, уж дІахо бахаш бар цига шоай массазара вахар дІахьош.

Кхетаче дІахо дІахьош «Сталинграда кІалха лаьтта тІом» яха гойтам кийчбаьбар, из болх вІашагІбеллар юртарча библиотека болхлоша. Гойтаме го йиш йолаш яр цІихезача советски бІухой биографеш, царех дола дувцараш, тІема-исторически очеркаш, ма дарра тІема хьал гойташ, Даьхен йоазонхой исбахьален кхолламаш, уж хетадаь дар Сталинград лораеш турпалхой хинна цу тІема духьаллаьттача бІухошта, цар сийна хІанз Мамаев Курганна тІа дагалоаттама сийленг латт.

Кхетаче чакхьаьлар - вай Даьхе бахьан бейнарий сий деш йолча Йист ца хулача минотаца. Цу моттиго царна хІаранена хьалхадаьккхар Коталон махлакха хилар; цига гойта денал, турпалал адамаша шоай дагахьа леладеш хургдолга.

Эдал хин бердашка дукха цІий Іомехкадеш, къиза латар хилар 1942 шера кІимарса беттагара 1943 шера саькура беттага кхаччалца. Урамашкара урамашка боалаш дІахьош хиннача, цахаддаш чуетташ дІандаргаш а йолаш болча тІем тІа советски бІухоша хІара цІа, хІара урам, хІара лаьттан чІегилг лорайора, моастагІчунга ца кхачийта гІертташ. Цига мел хиннараш, салтий, эпсараш, болхлой-опол-

ченцаш, лораш, бувзамхой - берригаш а духьалъэттар моастагІа эшавеш, турпала денал гойташ.

Сталинград лораеш латаш хиннача бІухоша тамашийна шоай син низ гойтар. Уж латаш бар, цхьаккха а тайпара доацача хьалашка, халача таронашка, цхьайолча хана хеталора, цхьаккха тайпара аьттув бац, аьнна. Из дар герзацара низ эшабенна хилар, даар цахилар, йоахья гІишлош, яьссача ара, эггара чІоагІагІа шелал эттача хана. Бакъда моцало а шелало а юхатохаргболаш бацар советски эскара низ.

«Шоай вахар, вай кхоане сийрда хилийтара дІаденна нах бицбе вай йиш йолаш дац, - из вай декхар да, - аьлар АлероевгІар Билала. Хиннар дагадоагІаш хиларал совгІа; деша даха, вахарцара безам баа вай таро хургйолаш шоай са дІаденнача бІухошта хьалхашка вай бехтокхаме да. Сталинграде лаьтта тІом дагабаро вайна таро лу машара хам бе, коталон мах кхетабе.

«Сталинграда тІема Турпалхошта» яхача Мемориальни моттиге Іаьржача мрамор тІа тахан 84 гІалгІачун цІи я - уж ба Сталинград йоаккхаш моастагІчун духьаллаьттараш.

Царна карагІдаьнна цІаккха а доьргдац. ХІара ноахало из дагалоаттам дІахо дІахьоргба; книжкашка, фильмашка, музей гойтамашка, дезалерча сурташка гІолла. Мамаев Кургане латташ дола Сийленг, дІайовргІоаца цІи, турпалхой, урамий цІераш - из деррига духьал белгалло хинна Іац, из да дІаяха ханаш, таханарча ханашца юьзаеш дола дийна тай.

Тахан латтача ханашка, Сталинграда тІемо кІоаргга хьалхадоккх вайна, халкъ цІа хилар. Вайх хІаравар ший моттиг йовзаш хилча, вай цхьаогІо, барт хилча, цхьаккха хІама кхераме дац. ДІабахача даьй турпала гІулакхаш диц ца деш дІадохаш хилча, вайна карагІдаргда моллагІа вола моастагІа эшаве.

«Даьхен лорабой» ганз терко еш я, цийоацар оала лазар дарий

Гаьгенаькьан Мартина

Онколога Ди долаш, Галглай Республикан «Даьхен лорабой» ганза вахарца бувза-бенна болх лелабу Темарханаькьан Ийса вахар республикан онкологически диспансерерча унахошка хьаж.

«Цига цун вIашагIкхетар хилар керттерча лораца Байнаькьан Мухьмад-Башираца, иштта лаьрхIаца тIема операце доакъашхой гаргарча нахаца. Къамаьл деш, ганза викала хьаттар цар могашал, хьашташ дайзар, лорацаш равза бий хайра. БIухой

гаргарча наха, къаьстта СВО БIухой Дахкилганаькьан Зураба дас, Коазой Казбека нанас баркал аьлар лорацаш, цар лоттадеча гIулакхех», - йоах хоам.

«Тахан тха декхар да ветеранашта, цар гаргарча наха терко яр, цар хьашташ кхоачашдар, уж эшача хьаллацар. Ганза филиала дIахо а шийна могоар дергда дег тIара царна новкъостал дара», - аьлар Темарханаькьан Ийсас.

Белгалду, диспансере унахошта мел эшаш дола хьалаш хьакхеллад. СВО БIухой кьаьстта йола палаташ кийчъяь.

Бокъо йоацаш увттаяь боангаш корайир, хьун хьал лорадерашта

Султиганаькьан Йоакъап

МагIалбика кхален хьунашкара хьал тахка арабаьлар цу оагIонцара болхлой, цу гIулакхах йолча моттига кертелатташ вола Евкуранаькьан Аслан хьалха волаш. Из хоам «Сердалога» бера цу моттигера.

«Рейд дIахьоча дакъа лоацаш хилар Iалама гIулакхех йолча министерствон кулгалхочун гIонча Iарчакханаькьан Ахьмад. Тоаба гучадаьлар гаьнаш тIа бокъо йоацаш оттаяь хIамаш йолга. Царна юхе солярка хьийкха бIоагIий дар. Из хIама леладеш да хьун хьай-баш гаргадоаладе, къаьстта нал Iеабаь юхебоалабе деш да из», - дийцар тхого министерстве.

ХьунагIа дахача хьайбашта, оакхарошта ялат тессар арабаьннараша. Iан шийла денош латтача хана, чIоагIа эшаш да иштта дола гIулакх. Министерствон болхлоша бахархошка хьайкарал ду, бокъьал а лорас хьун моттигаш, хьун боахама зе хургдола хIамаш ма леладе!

Хьунаш Дала вайна хьаденна доккха совгIат да! Бокъо йоаца хIамаш хьун моттигашка леладерашта доккха гIод тохаргда!

Шолже хилар «Стоматологи: дешар, Iилма, болх шаьрбар» яха кхетаче

Гаьгенаькьан Мартина

Шолже дIайихьар Ерригроссийски Iилман-балха кхетаче «Стоматологи: дешар, Iилма, болх шаьрбар» яхаца лостамагIа, из лаьрхIа яр Галглай стоматологически института Iилман болх хьаллацара, дегIакхувлара, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага цу моттигера.

Стоматологе даькъ тIара лараш даржаш хилар керттера

моттиг дIалоацаш да дувца оттадаьча дешашта юкье. Из дувзадена да Кьилбаседа Кавказа анатоме, антропологе, мехкала-географе, этно-конституциальни баген, мочхала-юхьмарий белгалонашца. Кхетачен доакъашхоша, цу юкье Москва, Селий мехкара, Ставрополера, Галглайчера, Нохчий Республикера викалаш а болаш, хьежар цу деша моттигера кеп тахка, балха тIа пайда хургбар кхолла. Iилма-тохкам, дешара хьал, иштта лазара дарба дар - уж

кхо хIама цаI санна дувзадена хила деза царгий хьал талхаргдоацаш лоаттабеча къовсама юкье.

Ше къамаьл деш, Галглай стоматологе института ректора Тоачанаькьан Лидас белгалдир, таханара вIашагIкхетар стоматологе даькъ тIа пайда бахьаш хиларах теша лов шийна, аьнна. Цул совгIа, укхаз даьха толамаш, цу балхаца ший вахар дувзадаьча сага накъадаргда аьнна хет.

УнахцIенон министра

гIончас Угурчанаькьан Хаде белгалдир, хIанз вай мехка дика дегIадоагIаш да паччахьалкхен - доалахьара болх цхьана лелабар, цудухьа ИСИ студентий таро хургья шоай балха говзалца унахцIенон даькъ тIа из дIацIоарIде.

Кхетаче дIахьош доакъашхоша дийцар стоматологе Iилмах, практика, царна яйзар керда технологеш, иштта докладаш ийишар, тайп-тайпара хаттараш доашхаш.

Галглай мехка ший аргIагIа тоабеш а юкьебоаккхаш а латт инженерни болх

Султиганаькьан Йоакъап

Галглайче дIахьош ба, федеральни центра хьал а лоацаш, инженерни болх, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага ГИР Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Аз хьалхашка оттадаьча декхарах, Магасе, Наьсаре, МагIалбике хиш цIендара гIирсаш хьалдеш латт.

Российски Федерацие сенатора Илезанаькьан Михаила дийцар Россее ЖКХ гIишлон Министра гIончаца Ересько Алексейца проект кхоачашъяра керттера хаттараш.

Цхьацца долча хаттарех бартцIоагIо а яьй. Иштта лаьрхIад цхьана кхетаче дIаяхьа, Федерацие Совета викалаша дакъа а лоацаш, дIахо бе безача балха хоадам бара», - аьлар республикан

кулгалхочо Келаматанаькьан Махьмуд-Iаьлас.

Республике кхоъ таханарча заман хиш цIенду гIирсаш хьалдаро таро лургья экологически хьал тоаде. Цунца цхьана тоалургда бахархошта лоаттадеш дола коммунални хьалаш. Уж гIишлош ца хилча яргьац хьаьовш дола хиш цIендара, экологически цIена Iалама таронаш лораяра; уж ца хилча, эзараш болча наьха дика вахар хургдац».

Мехкадас иштта белгалдир, Илезанаькьан Михаил из декхар кхоачашдеш хилар федеральни балха оагIонца цхьана ший ханнахьа из проект кхоачашъяра.

Республикан бахархошта из лоархIаме хилар дIалоархI, Галглайче 2026 шу экологешу хиларах.

Карарча хана, федеральни центро хьаллоацаш хиларах,

Шолже говзанчаша, болхлоша хьалдеш да керда 16 эзар тонн кубометр ден-бус хиш цIенду гIирсаш. Уж балха

юкьедаьнначул тIехьагIа, таро хургья хиш дика дIадахийта, иштта дикал йолаш хий цIенде Шолже,

Илдарха-ГIалий тIа, кхыча доал дара даькъ тIа бахача наха, оттаяьча ханал хьалха уж кхоачашдергда.

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАО «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
11 февраля 2026 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № Тираж: 2000 экз.

Волейболах кьовсбелар университета студенташ

ГІазданаькъан Ахьмад

Волейболах кьовсам дІахьош хилар, вай мехкарча паччахьалкхен университете. Дукха адам гулдир цу моттиго, цу юкье бар ХІиндера студенташ а. Гуш дар цу ловзаро цар дог айдаьлга. ХІаравар белгалвала гІерташ вар, волейболаца сакьердалуш.

«Университета студентий спортацара бувзам хьалло-ацаш болх лоаттабу тахан. Кьонача тІехьен лоархІаме да из хІама, хІаьта спорт цун вахаре хила езаш я», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

Котбаьннараш белгалбеш, чакхдаьлар ловзар. Берригаш раьза болаш хилар кьовсама чулоацам.

ГІалгІайчен гимнасткаш Москве дІахьоча Чемпионате дакъа лоацаш хургья

Гяьгенаькъан Мартина

ГІалгІайчен викалш дакъа лоацаш хурга Россе исбахьален гимнастика Чемпионат дІахьоча, из хургья Москве, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка спорта Министрстве.

«Вай мехкара йиІигаш цига яха таро йолаш хилар, шоай лакха начІал гойтарах, «Меттаоттадар» яха спорта мастера программах йола моттигера исбахьален гимнастикан яхьаш дІахьоча хана. Чемпионат хургья саккура бетта 25 денгара тушола бетта 3-ча денга кхаччалца», - аьлар хоамо.

ЦулсовгІа, цхьагІалгІай гимнастка чуйоагІаш я СКФО гульяхча тоабанна, цудухьа из дикагІа йола моттиг яккха езаш я, тушола бетта 1-ча денгара 7-ча денга кхаччалца дІахьош йолча цхьаннена лаьрхІаца программах.

Долакха-Юртарча латархоша 13 майдилг яьккхар Нохчий республике яхьаш дІахьош

Гяьгенаькъан Мартина

Долакха-Юртарча спортсменаша, тренера Гаркхой Шамала хьехамца 13 майдилг яьккхар Йийлла республикански яхь дІахьош Нохчий республике, яхаш, дийцар «Сер-

дало» газетага спортсмена лаьрххІаца викалаша.

Саккура бетта 7-ча денгара 8-ча денга кхаччалца, начІал дола 10-16 шу даьнна латархой яхьашка дакъа лоацаш хилар. Берий, ондаргий спортивни иш-

коле Јомабеннача цар даьккхар 4 дошо, 3 дото, 6 борза совгІат.

Манкенаькъан Адам, Баркинхой Ювсап, Шакренаькъан Хьамзат, Манкенаькъан Іаддал лакхарча лагІа тІа эттар. Іалбаканаькъан Салид, Бештой Жабраил, Манкенаькъан Рахь-

ман дІачІоагІбелар шоллагІча моттиге. Борза майдилгаш яьхар ГІазакханаькъан Расула, Гаркхой ІбрахІима, Зурабанаькъан Хьамзата, Зурабанаькъан Іаддала, МагомадовгІар Ясина, Шовхаланаькъан Ахьмада», - аьлар хоамо.

Халкьашта юкьерча яхье котало яьккха Хоаной вежарий тІаййцар мехко

Гяьгенаькъан Мартина

Халкьашта юкьерча яхье котало яьккхар вай спортсменаша Хоаной Мухьмад-ТІахІира, ИсмаІала. Из хоам «Сердалога» бера цу

оагІонцарча министерстве-ра.

«Кьона спортсменаш цу толамца даькьалабувца венавар республикан паччахьалкхен кулгалхочун хьалхара гІонча

Йовлой Мухьмад; спорта, физически культурах йолча министерствон кулгалхо Белхарой Руслан. Ярыгин Ивана Кубок, ши майдилг яьккха цІабаьккача спортсменашта доккха баркал аьлар гулбен-

нараша», - дийцар тха газетага. Хьалха тха газето яздаьдар, Мухьаммад-ТІахІир лоархІамеча яхьашкара котало яхьаш цІавенав, аьнна, хІаьта цун вошас ИсмаІала дото майдилг яьккхар.

Волейболах йола яхь дІайихьар МагІалбика кхале

ГІазданаькъан Ахьмад

Дешархошта юкье волейболах йола яхь дІайихьар МагІалбика кхале. Яхьашка дакъа лаца араяьлар ялх тоаба. ХІара тоабан доакьашхой котало шоашкахьа хилийта гІерташ, чІоагІа кадай бар дешархой цу дийнахьа. Гуш дар берригаш дика кийчо яь болга.

«Хьалхарча моттиге эттар Дола-Коарча №7 йолча ишкола тоаба, шоллагІа моттиг Инаркьерча №12 йолча ишкола кхаьчар, кхолоагІа моттиг а Инаркьерча №11 йолча ишкола спортсменаша яьккхар. Царна тІахьожаш, кьоастам беш хиннар СОШ №25 йолча ишколе физически культуран хьехархо ГуноевгІар Амиран вар. «Сердалога» из хоам МагІалбика кха-

лен администрацера бера.

Иштта йола яхьаш кхувш

латтарашта юкье дІакхяхьаро дикка пайда боаржабу. Кьона тІехье спортаца бувзам болаш

хилийта гІерташ, боккха болх лоаттабу тахан кхален моттигашка.

